DE HVMORVM PVRGATIONE IN MORBORVM INITIIS TENTANDA. BERNARDINO Paterno Salonensi authore.

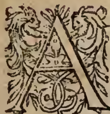
EIVSDEM TRACTATVS, QVOD cœna vberior prandio esse debeat ex antiquorum Medicorum decretis: etiam in catarrho.

SPIRAE
Apud Bernardum Albinum,
M. D. LXXXVII.

DE HVMORVM PVRGATIONE IN MORBORVM INITIIS tentanda ex Hippocratis & Galeni decretis Bernardino Paterno Salonensi Authore.

Egrotantium corpora quo morbi tempore purgauerint, duo medicorum lumina, Hippocrates videlicet & Galenus, inter multa, quæ in arte medica nequaquam satis adhuc explicata sunt. id mihi omnium perdifficiiis, ac penè indissolubilis quæstionis esse videtur. Quã præstantissimi nostræ ætatis medici aliquando explicare aggressi non solùm varias ac inter se discrepantes sentẽtias, sed penitus contrarias protulerunt. Quidem enim nec Hippocratem neq; Galenum in morborum principiis vnquã purgasse (nisi turgerent humores) asseuerant. Alij verò contra mediocri quadam purgatione (quam minoratiuam appellant) id eos semper fecisse contendunt Omnes autẽ tam enixe, validisq; adeò rationibus partes suas agunt: vt perarduum sit iudicare quinam eorum ad Hippocratis ac Galeni mentem propius acce-

si postposito vnius cuiusq; sectæ amore, in verita te ipsā recto tramite tēdere voluerimus. Quod ego nunc (absit arrogantia) facere aggredior. Nā omisso quocūq; animi affectu, in ipsam veritatē vt in optimum scopum respiciens quæ fuerit Hip. atq; Gal. de proposita quæstione sentētia in lucem proferre decreui. Vobis autem meos hos labores imprimis dicatos volui, vt si quid non ita perfectè elaboratum, aut à recta veritatis via abhorrens per me dictum fuerit, eo animo q̄ erga veritatem in vobis semper esse solet, id castigetis. Nō enim talem, ac tātum virū me ipsum profiteor quin in multis me posse decipi credam. Valde enim difficilè vt Gal. ait. est, vt qui homo sit, in multis non peccet. Peccare etenim humanū: probi autem uiri, iuxta Hesiodi sententiam, est recta monentibus obsequi. Quod me vobis semꝑ facturum polliceor. Verū vt ad rem ipsam iam deueniamus, quid vtraq; secta pro suarum partium defensione afferat vt res ordine quodā clarius explicetur, ante omnia ad examen reuocare opere pracium existimauimus. Multi itaq; & me hercle non spernendi medicæ artis professores, in omnibus tùm diuturnis, tùm acutis morbis, & ipsorum quidam nō solum in eorum principiis, sed etiam in incrementis, ac summis

morborum vigoribus mediocri quadam purgatione, qua peccantium in corpore humorum aliqua pars expurgetur, ægrotantes semper tentāt: idq; ab eis recta ratione fieri atq; iuxta Hip. & Gal. decreta contendunt: vt videlicet parte ea humorum Natura exonerata, residuum melius atq; facilius superare valeat. Aduersus quos grauissimi etiam medici insurgunt: eosq; vt pote ab Hip. ac Gale. mente penitus alienos, atq; ab ipsa veritate prorsus abhorrentes, multis ac validis rationibus oppugnare nitūtur. Atque imprimis, inquiunt, quidnam optimis illis veræ medicinæ authoribus magis repugnat, quā istorum decretum? cum prima Aph. parte, multisq; aliis in locis, quos longum esset recēsere, & Hip. & Gal. concocta medicamēto purgatorio tentāda non cruda neq; in principiis modò nō turgeant) clarissimè præcipiat. Tunc enim (*ait Gal.* quando scilicet concocti erunt humores) naturam etiam habebimus euacuationi adminiculantem: siquidem videtur, & ipsa post concoctiones humores discernere, & superfluitates expellere: quo tempore fiunt iudicationes. *Verùm si humores turgeant, hoc est, si de membro ad membrum moueantur, suoque motu ægrotantem infestent,*

tunc

tunc purgationis aliqua sese nobis offert indicatio: cum nullo indigeant humores ad exitum paratissimi & ad euacuationem properantes (vt Gale. verbis sexto de vulgaribus morbis vtar) nisi purgatorio medicamento, quod veluti manum præbens eos ad aluũ ducat: ut quarta Aph. parte idem Gal. nos docuit. Id autem præsertim faciendum est, quando timor adest, ne ij qui per corpus vagantur humores in princeps aliquod membrum decumbant, sæuissimumq; in animali morbum causent, quemadmodum eiusdem fuit Gal. sententia quarta Aph. parte, quam ex Antyli decretis Aetius quoque tertio suorum de re medica librorum apertissimè comprobauit. Verùm cùm rarò accidat humores turgere taliq; motu moueri: propterea diuinus ille medicorũ princeps Hip. prima Aph parte, rarò in acutorũ morborum initiis purganda esse corpora præcipiebat, idq; maxima cum præmeditatione faciendum. Quam sententiam explicans Gale. tam apertè horum decretum confutare videtur, vt mirũ sit quomodo ij (si ea quæ tibi à Galeno scribuntur vnquam perspexerint) adhuc in sua opinione sint pertinaces. Ait enim. Nunc autem quod circa acutorum tãtum morborum, principia contingit aliquãdo vtiliter pur

gare nos docet Hip. Nam in lõgis morbis ſemper oportet expectare cõcoctionem: in acutis verò cùm turgẽt ab initio poſſumus medicamentis purgãtibus vti, & hoc ipſum cum multa cautione, & præmeditatione facere. *Hæc ille. Ex quibus ſanè verbis luce clarius apparet eos valdè decipi: cum Gale. in diuturnis morbis ante purgationem, expectandã eſſe humorum concoctionem expreſsè aſſerat: in acutorum autem morborum initiis ſolummodo id concedat, quando humores turgẽt. Quod maxima etiam cum cautione faicendum eſt, vt idem Galenus teſtatur: nempe obſeruata corporis diſpoſitione, nunquid ſcilicet paratum ſit ad purgationem an ſecus.* Corpora enim vbi quiſpiam purgare vult, oportet fluida facere. *vt ſecunda Aphoriſmorum parte Hipp. ſcripſit. Corpus verò fluidum reddetur Galeno in eius ſententia expoſitione teſte, meatibus recluſis per quos humores attrahi debent, & attenuatis inciſisq́; tenacibus, & craſſis humoribus. At boni ij, ac præſtantiſſimi medici, non ſolùm in acutorum ſed in diuturnorum etiam morborum initiis, vel quieſcentibus humoribus, nullóque modo in motum concitatis, ſed membris impactis, nulla denique corporis præparatione*

facta nihilominus corpora purgare non verentur. Illud autem præter omnem rationem facientes. ea ægrotantibus inferunt nocumenta, quorum optimus ille senex, quarto de ratione victus in morbis acutis, his verbis meminit. Quicunque autem ea quæ inflãmantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur: ij ab intensa inflammatáque parte nihil adimunt, non enim cedit, obsequitúrque quæ adhuc cruda est affectio, Quæ verò morbo aduersa sunt & sana abſumuntur contabescuntque. Ducto autem ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit: qui vbi corpus vicerit, remedium non habet. *Hanc sententiam eius sectæ fautores aut præterierunt. aut eam vt pote ipsis maximè repugnantem despexêre. Si enim ipsi animum adhibuissent proculdubio tam erronea affirmare non perrexissent. Nam Hippocrates in præposita sententia, horum opinionem fermè cõsulto, damnare videtur: qui crudos humores, ac membris impactos purgare non timent. Cùm enim humores sint tales, propterea medicamento attrahente non cedunt violentáque fit eorum commotio. Ex hoc autem & membra*

tabescere, & virtutis robur dissolui necessum est. Verùm non hæc solum, crudos humores purgantes ægrotantibus inferunt nocumenta sed illa etiam quæ Galenus quarto de tuenda valetudine hac oratione recensuit. Deiectio enim inquit, in his tormina & rosiones creat, animique deliquia: cum eo quod nec notatu quippiam dignum educitur, quando crudi omnes humores pigri atque ad motum inepti propter crassitudinem frigiditatemque sunt. Quo fit, vt omnes etiam angustas vias obstruant, per quas id quod medicamentum deiicit, ferri ad aluum debeat: ob quam causam nec ipsi educentur, & aliis impedimento erunt. id quod sanè Hippocrates illo oraculo præcauit, quo breuissimè præcipit concocta medicamento tentanda esse non cruda. *Euitabunt ne vnquam hæc incommoda qui partem crudorum humorum membris impactam purgant? Non certè. Quando pars illa quæ educit, tormina, rosiones: & animi deliquia ægrotanti affert: pars verò quæ in angustis meatibus firmatur, eos magis obstruit, cæterisque est impedimento etiã ne educi possint. Quæ omnia nocumenta ij euitarent, si parato prius*

corpore

corpore ac concoctis humoribus, ad purgationes accederent. Hipp. itaque, & Galeno apertissimè ij repugnant qui in morborum principijs mediocri ea purgatione (etiam quod humores non turgeant) ægrotantium corpora tentanda esse autumant. His non minus inquiunt, reclamat arabum medicorum facillimè princeps Auicenna quanto canonis, qui febrium putridarum generalem curationē docens, hæc scripta reliquit,
Et cùm administraueris canones prædictos in principio cuētus, tūc oportet post illud, vt occuperis in digestione (sic enim voce non apposita vt opinor, Auicennæ interpres concoctionem appellauit) & euacuatione, quæ non est secundum semitā minorationis, & alleuiationis. *At quinam sunt hi canones, quos in febriū putridarū initiis Auicenna nobis seruare præcipit? Qui? Non alij profectò, quàm ij quos ipsemet paulò superius his verbis retulit.* Deinde fac sequi phlebotomiam, solutionem vētris subtilem propriè si fuerit illic siccitas cum illis quæ sunt sicut aqua hordei, & alciracost pauco, & aqua hordei cū syrupo acetoso. Et si natura non fuerit lenis, adde in eo quod sit sicut syropus violatus. Et sit vltimitas

mitas lenificatio non fluxus ventris, aut ſolutio laborioſa. Et magis dilectũ apud me eſt vſus clyſteris ſecundum vltimitatem, qua indigetur in virtute. *In his remediis quæ ab Auicenna hic referuntur ſuamne minoratiuam purgationem, quam tamen in putridarum febrium principiis maximè tentandam arbitrantur, ij vnquã reperient? Non hercle, cùm eam ventris euacuationem ſolummodo præcipiat, qua ea expurgari ſolent, quæ in ventre, & inteſtinis continentur. Quæ quidem vẽtris potius lenitio quædam eſt quàm humorum, qui morbum efficiunt purgatio. Cùm itaq; inter ea quæ dicta ſunt, minoratiua horum purgatio haud reperiatur, & poſt eorum rectam adminiſtrationem præcipiat Auicenna, nos occupari non debere in aliqua minoratiua euacuatione: propterea iure optimo dicendum eſt illos ab eius quoq; mente lõgè alienos. Quod quidem vel luce meridiana clarius, paulo inferius his etiam verbis demonſtrauit.* Si autem non eſt naturæ poſſibile expellere illam ſuperfluitatẽ, niſi poſt horã, in qua ſit præparatio ad expellendum in vrina, tunc ſimiliter oportet vt ſciamus, quod arti euacuare humorem ante illam horam in qua apparet digeſtio

gestio in vrina est prohibitum, aut laboriosum, malum, & fortasse mouet, & non operatur vltimę, & fortasse permiscet malignum cum bono. *Cum itaque & ij partem eam humorum crudam expurgare conentur, quam natura rectè operans nūquam expelleret, propterea & purgatio laboriosa sequitur, & sæpissimè permixtio mali cum bono. Ab Auicennæ igitur decretis penitus sunt alieni. Hoc idem voluisse eundem Auicennam in febris pituitosæ periodicæ curatione certissimum est, dum ait, Et ego non diligo nisi expectationē digestionis. In quibus febribus hi, Auerois authoritate moti (quæ tamen in arte medica non est tanti æstimanda, quantùm in philosophia sibi arrogare videtur) purgationem illam potissimùm tentandam censent. Quod si fortè antiquæ Auicennæ interpretationi quæ habet, Et ego non diligo expectationem digestionis, maiorem fidem adhibendam esse quàm noua dixerint, præter hoc quod coacti erunt fateri Auicennam Hippocr. ac Galeno contradicere, ipsummet sibiipsi contrarium effficient: cùm & in locis supra adductis ex capite de cura febrium putridarū in generali, & eodem capite oppositum dicere videatur.* Ait enim. Et multotiens quidem con

ceditur euacuatio phlegmatis & humoris crudi in hac hora: sed melius est vt expectetur complemētum digestionis. *Qua quidem Auicennæ sententia eos maximè redarguit, qui in febrium quoque earum augmentis summisq; vigoribus purgare non verētur. Hip. itaq; Gal. Auicenna cæterisq; planè bonis authoribus aduersantur, qui in morborum initiis, humores etiam non turgentes, purgari audent. At hi, contra validis non minus rationibus partes suas agunt: aliorumq; opinionem vtpote falsam, improbare nitūtur. Atq; Hip. imprimis hi quoq; contra eam adducunt: qui secunda Aph. parte minoratiuam purgationem in morborum principiis apertissimè concedit, dicens.* Quum morbi inchoāt si quid videtur mouēdum moue: quū verò consistunt ac vigent, melius est quiescere. Quod Gal. hanc sententiam explicans his verbis clarissimè nos docuit. Circa principia verò illorum morborum, in quibus speramus ęgrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: *de quibus Hip. dixit*, Si quid videtur mouendum moue. Sunt autem hæc maximè venæ sectio, nonnunquam verò & purgatio: quorum neutrum oportet

morbo

morbo iam consistente adhibere. Vt enim in libro de crisibus manifestauimus, concoctiones morborum tunc maximè fiũt. Vt igitur hæc citius eueniant, melius est circa principia euacuare: quo minorem iam factam materiam facilius natura possit concoquere. *Hac Hippocratis & Galeni uerba nisi quam extorte inquiunt isti, exponantur, tam expresse humorum minoratiuam purgationem in morborum initijs fieri posse demostrant, vt mirum sit quomodo ij, qui se solos Hippocratis ac Galeni imitatores profitentur, eam reprahendere audeant. Nam hic expressè Galenus, iuxta Hippocratis sententiam, in morborum principijs mediocri quadam purgatione corpus euacuandum esse pracipit, vt paucioribus in eo relictis humoribus eos facilius natura concoquere valeat, id profectò nemo nisi admodum proteruus inficias ire potest. Cur ergo aiunt, nunquam finem calũniandi nos, ij faciunt? Si ea qua Galenus pracipit, atq; ob eandem causam exequimur: si eius sententiam integram, & inuiolatam seruamus, quid nobis molesti semper esse pergunt? Hac illi. Verùm alij iterum in eos insurgunt: Hippocratisq; ac Gal. dictam sententiam contra ipsos, qui eam pro sui tutela*

tutela adducebant, retorquere nituntur. Considerate inquiunt, ô optimi viri paulò diligentius Galeni verba. Quod si feceritis, id vobis proculdubiò apparebit, quod scilicet tantùm abest vt ea contra nos sint, vt potius contrà eos, nobis maximè faueant. Quid enim ait? Sunt autem hæc videlicet remedia in morborum principijs adhibenda, maximè quidem venæ sectio, nonnunquam verò, & purgatio. O præstantissimi, duæ illæ dictiones, maximè &, nonnunquam, in oratione positæ quidnam aliud significant, quàm naturam sæpissimè exonerandam esse sanguinis missione in morborum initiis, rarissimè autem purgationibus? At vos hoc semper facitis. Propterea meritò dicimus vestra decreta à Gal. mente longè aliena: cùm id quod ipse rarissimè expedire significauit, vos sæpissimè tenteis. Verùm cùm hi Gale. sententiam contra eos quoque esse apertè videant, ob id eam iuxta proprium decretum interpretari student. Non omnes tamen eandem loci illius expositionem afferunt, sed quidam Hip. & Gal. eam purgationem in morborum initiis admittere aiũt, quam prima etiam Aphorismorum parte ij concesserunt: dum videlicet turgent humores. Cùm autem rarò contingat humores turgere,

prop-

propterea raro etiam in morborum principijs purgãdum. Quod per illam dictionem, nonnunquam, significauit Galenus, raro indicans purgationes in initijs morborum adhibendas esse, quando scilicet turgent, quod quidem raro euenit. Alij vero ex huius sectæ autoribus non hãc, sed aliam illius sententiæ approbant expositionem. Quod videlicet Gal. de ea purgatione loquatur, qua illa solummodo quæ in ventre continentur educi solent. De qua Auicenna quarto canonis in verbis supra adductis ex capite de cura febrium putridarũ in generali locutus est. Non desunt etiam tertij, qui hac expositione reiecta, propter dictionem illam, purgationibus, qua vsus est Gal. alias perquirunt. Quod quidẽ (mea sententia) signum euidens est quod nemo illorum veritatem ipsam propè attingit. Nam veritas vndequaq; sibi viam parat, cumque inuenta est clarissimè elucescit. Verum quantum ij aberrent in sequentibus demonstrabimus. Nunc enim ad Auicennam redeundũ est quem minorantium secta præcipuũ sui decreti defensorem profitetur. Nam is quarta fen. primi canonis de purgationibus tractans, post multa tandem ex Galeni decretis docet in morbis diuturnis concoctionem semper expectandam, priusquam

corpora purgemus: similiter & in acutis, modò humores non turgeant. Quo facto, hæc Auicenna Galeni præcepta ferme limitans, ait, Et similiter cùm non fuerimus securi quòd virtus vsque ad maturitatis horam perduret euacuabimus eam postquam nobis cauerimus vt eius grossitiem & subtilitatē sciamus. *Ex quibus inquiunt ij, verbis liquido constat Auicennam huiusce fuisse opinionis: quod scilicet si periculum adsit, ne virtus ita à morbo opprimatur vt nō possit vsq; ad summū eius vigorem durare, tunc purgandū esse etiam quòd humores nullo modo turgerēt. Quod longè etiam clarius quarto canonis his verbis ostēdit.* Et similiter cùm times victoriam humoris magis necessaria cautela est euacuatio. Et si non est digestus non moueas nisi in principio. *Iuxta itaque Auicennæ præcepta crudis existentibus humoribus quāuis non turgeant, purgandum est corpus, vt virtute exonerata melius atq; facilius ea morbo resistat. Hoc in particularium morborum curatione ipse etiammet Auicenna sæpissimè obseruauit. Nam (vt cæteros breuitatis causa omittā) quarta canonis in pestilentiū febriū curatione, statim ab earū initiis purgationem præcipit hæc scribens.*

Sum-

Summa curationis earum est alleuiatio & illud cum phlebotomia & solutio ventris, & oportet vt incipiatur in ea ad euacuandum. Si autem materia vincens fuerit sanguinea fiat phlebotomia: & si fuerint alij humores euacuentur. *Illud idem in Alopecia curatione eum obseruasse certissimum est. Nam quarto canonis de ea disserens hunc in modum scribit.* Non est dubium quin rectificatio regiminis in ea sit euacuatio illius humoris facientis imprimis. *Et paulò inferius.* Et incipiat prima res cum euacuatione corporis imprimis ab humore faciente cum medicinis educentibus ipsum aut cum phlebotomia, si materia exegerit illud. *Quam quidem sententiam à Galeno sumpsit primo de compositione medicamentorum secũdum locos, qui de alopetiæ curatione hac ait.* Quare in istis primũ totius corporis purgationem adhibebis aut pharmaco pituitam ducẽte exhibito: aut ꝙ bilẽ pallidam, aut nigram trahit, coniectura redundãtis humoris ex colore cutis facta. *Ego verò sem per perhieram purgaui. Et quæ deinceps. Ex quibus manifestissimè apparet Auicennæ preceptũ ex Gal. transumptũ esse. Cũ itaq; & Auicẽna &*

Galenus conformes in morborũ initiis humores minimè turgẽtes purgẽt, quid prohibet aiũt ij, nos quoq; eorum exemplo, id efficere? His & consimilibus rationibus, & antiquorũ medicorum authoritatibus seipsos tutari nituntur: qui crudos ac quiescentes humores purgare consueuerunt. Atq; alterius sectæ rationes vnica solutione se diluere putãt: nempe duplicẽ purgationem statuẽtes, vnã quidem minoratiuam: (ita enim eam appellant) qua pars quædam humorum solummodo è corpore ducitur. aliã verò eradicatiuã, (sic enim eã vocant) qua tota humorũ prauorũ moles expurgatur. Harũ purgationũ priorem ante humorũ concoctionem tentari debere contendunt, postremam verò non. Quam Hip. & Gal. in locis contra eos per aliam sectã adductis ante concoctionem humorũ prohibuerunt. Hæc sunt boni veritatis cultores, quæ ab vtraq; medicorum secta pro suarũ partium defensione adduci solent. Quæ tantã fidem facere videntur vt merito ancipites reddantur qui ea aliquando intelligunt: atq; in quam partem inclinent, pœnitus ignorent. Verùm quantum omnes à recta veritatis via aberrent, in sequenti huius operis parte luce clarius ostendemus. Hæc enim pars sufficientem magnitudinem adepta est.

Neote-

NEotericorum medicorum varias, ac pænitus inter se discrepantes sententias, de humorum crudorum purgatione, ac rationes quibus propria decreta firmare nituntur, hucusque recensuimus. Nunc autem quantum omnes (eorum pace dictum sit) à veritate sint alieni aperiendum. Quod vt facilius fieri possit, singula dictarum opinionum ad examen reuocemus: à minorantium secta sermonis exordium capientes. Inter eos verò qui huic sectæ inhærent, illi mihi maximè reprehensione digni videntur: q non solùm in morborum initijs sed in eorũ quoque incrementis ac summis vigoribus ægrotantes purgare non verentur. Aduersus enim hos, primo est Hip. sententia secunda Aphor. parte, quæ hunc in modum se habet. Cum morbi inchoant si quid mouendum videtur moue: cùm verò consistunt ac vigent melius est quiescere. *Quam explicans Gal. horum opinionem apertissimè his verbis confutauit.* Circa initia verò illorum morborum, in quibus speramus ægrotum conualiturũ tentandum est maiora afferre remedia de quibus Hippocrates dixit. Si quid videtur mouendum moue, sunt autem hæc maximè quidem venæ sectio, nonnunquam

vero & purgatio. *Quorum nullũ oportet morbo iã consistente adhibere. Cùm hic Gal. in summis morborum vigoribus & sanguinis missionem & purgationem omnino prohibeat dicens, Quorum nullum oportet morbo iam consistente adhibere, quis per deum immortalem illorum decretum non damnabit? Nemo certè qui frugi sit vir. Eorum autem quæ in eo aphorismo dicta sunt reddens rationem Galenus in libro de optima secta ad Thrasybulum eos non minus redarguit, hoc scribens.* Cumque dixit Hippocrates inchoantibus morbis si quid videtur mouendum moue. in summa enim vehementia quietem agere præstat: non à morbi tempore impulsus auxilia intercidit. Nouerat enim in morborum initiis facultatem valentem esse: proptereaque remediorum applicationi non obstare. Sed in morborum vehementia iam flaccessens remediorum agitationem non sustinet. *Hæc ille. Ex quibus me hercle clarissimè constat hos ab eius atq; Hippocratis mente penitus alienos. In acutorum quoque morborum incrementis ac summis vigoribus in quibus potissimum ij purgare non verentur Hippo. prima Aphor. parte purgationes interdicere videtur dum ait.* In

12

acutis paſſionibus raro & in principiis medicinis purgantibus vti, & hoc cũ præmeditatione faciendum. Quod longè clarius Galenus ſecũdo in primum prorrhetici commentario his verbis nos docuit. Nullus etenim ita affectos purgare ingreditur, vt dictio oſtendit: cũ hoc quod procedente morbo fieri hæc commonſtret, & non circa principia, quando in acutis ſolùm purgandi eſt accuſatio. *Quid clarius contra eos dici aut excogitari poteſt? Aduerſus illos Auicenna quoque eſt quarto canonis in febrium putridarum generali curatione, qui (vt in prima huius operis parte dictum eſt) præcipit poſtea quæ in febrium initiis ſunt adhibẽda, (quæ paulò ſuperius docuerat) nos in alio verſari non debere quam in humorum concoctione, & purgatione quæ non ſit (vt ipſe ait) ſecũdum ſemitam minorationis & alienationis. At ij, trãſacto etiam febrium putridarum principio nihilominus ægrotantes ſuis minorationis purgationibus tentare audent. Accedit ad hoc eiuſdem Auicennæ ſententia eodem capite ſcripta quæ illius decreti falſitatem apertiſſimè demonſtrat. Ait enim.* Et ſimiliter ſi times victoriã humoris magis neceſſaria cautela

est euacuatio. Et si non est digestus nō moueas nisi in principio apud statū verò non moueas aliquid. *Toto itaq; (vt aiunt) cœlo ij à recta veritatis via aberrant. Eos igitur omittamus: ac quantopere alij simul cū ijs delinquāt in principijs morborum crudos & quiescentes humores purgantes contemplemur. Atqui cum omnes excretiones per aluum à natura factæ sine concoctionis indicijs, vel nihil conferāt, vel officiant ægrotantibus: quid de ea sperandum quā isti sua illa minoratiua purgatione tentant? Quod si illud quispiam ex eis negaret: audiat is parumper Gal. secundo in primum prorrhetici comentario id clarissimè afferentem.* Nempe aluus (inquit) in quouis modo profluens sine quidem concoctionis signis (quæ sæpius audiuisti) nihil iuuat: si verò implacidius operata fuerit præter id quod nihil iuuat noxam etiam affert. *Hoc idem magnus etiam Hip. secunda in primum de vulgaribus morbis parte his verbis nobis significauit.* Præterea quæ violenta erant statim opprimebant vel nihil proderant. *Quam sententiam explicat Gal. illud apertissimè affirmat dicens,* Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullum

13

nullum ab excretionibus consequuntur emolumentum. *Dixit enim multas violentas confestim opprimere vires: at quæ tales non sunt nihil iuuare. Hoc idem quarta Aphoris. parte, quarto de præsigatione expulsibus, & alijs pluribusq; in locis Gal. voluisse certissimum est. Cùm itaq; alui excretiones à natura etiã factæ, ante humorum concoctionem aut nihil prosint aut ægrotantibus officiant: quid quæso de ea sperandum est, quam isti purgatorio medicamento procurant? Equidem cum rem ipsam diligẽti examine perpendo, nihil aliud horum facinus mihi videtur quàm naturã irritare: eamq; vt ita dicam, cogere vt ante debitum tẽpus ac præter occasionem morbum iudicet. Quod Gal. ferme consulto reprahendens tertio de diebus decretorijs hæc scribit.* Prẹuenire autẹm crisim ꝙ Hip. προεκρηγνυσθαι (quasi dicas prærumpere) appellare cõsueuit malum est. Nam idonea simul cum his quæ lædunt excernuntur, fitq; hoc natura incitata vel ab exteriore quodam, vel ab ijs quæ in ipso corpore detinẽtur. Extrinsecus igitur est medicus qui parum rectè quid fecerit. *Quid? Medicus inquit, qui parum rectè quid fecerit, causa quandoq; est naturam incitans vt præter*

occasionem & ante debitum tempus humores excernat. At quonam magis ad id excitari potest quàm si purgatorio medicamento eam irritemus? Verùm inquiunt ij, natura parte quadã humorũ deonerata, quod superierit facilius vincet. Facilius vincet? cur non potius id ei accidet quod paulò inferius idẽ Gal. scriptum reliquit? Considera mihi inquit, tale quid in natura accidisse quod hominibus cõtingit qui fortioribus quibusdam irritati pro necessitate impetum faciunt inuaduntque eos, & imparati pugnantes superantur. Quin etiam onus deponere quis volẽs interim, vel inuitus cum eo concidit. *Et quæ sequuntur. Qua oratione satis apertè eam naturæ exonerationem quam isti tantopere extollunt damnare videtur. Nam & ij naturam medicamento purgatorio irritantes, eam cogunt vt intempestiuè humores excernat. Eam itaq; exonerare volentes simul cum onere præcipitem dant. Eo enim incitata medicamẽto, vnà cum prauis bona etiã excernens simul cum onere corruit. Præterea cùm humores quiescunt eos ignorare certissimum est, in quam partem inclinationem habeãt ad superiora ne, an ad inferiora? per quam igitur partem expurgare pergent? Verũ hoc tanquam*

quã leue prætermittatur, illud certè prætereundum non est, quod motu qui in purgatione contingit concoctionem impediunt. Nam cum natura optimè concoquat humores quiescente corpore, quis vnquam dubitare potest eam à concoctione distrahi, vi purgatorij medicamenti commoto corpore, ipsaq; vt ita dicam, fracta? Quod animaduertens Hippocrates quarto de ratione victus in morbis acutis hanc sententiã protulit. corpus quieti permittere, & æqualiter cõtegere oportet. Mulsamq; aquosam, & ptisanæ cremorem sorbendum dabis, Ventrem ab initio clystere duces: sed medicamenta purgantia nõ admouebis. Nempe si ventrem moueris vrina non maturabitur: febrisque citra tuum sudorem tũ iudicationem in longius protrahetur tempus. Hæc Hip. *Quorum rationem assignans Galen. hæc inquit.* Præterea & neq; violenter excalefacere, neque refrigerare, sed lenire mulcereq; quibus maximè indigent quæ concoquuntur maturanturque. Quod si hæc humorum concoctioni conferunt, purgationes contrariæ existunt. Nempe corpus vehementer mouentes frangunt. Tali siquidem virtute prædita sunt omnia

quæ purgant medicamenta. Hæc est ergo causa, cur purgationes concoctionibus aduersentur. *Cùm itaq; medicamenta omnia quæ purgant talia sint natura vt corpus vehementer commoueant, & propter hoc concoctioni aduersentur, quis per deum immortalem hos non reprehendet, qui ante humorum concoctionem ægrotantium corpora purgationibus tentant: etiam quod ij nullo modo moueantur? Certè nemo qui sana sit mentis. Nam ob id & morbos tardius sanari, & quandoq; in salubres reddi distracta natura à concoctione, clarißimum est. Accedit ad hæc contra hos eiusdem Galeni præceptum quarto de ratione victus in morbis acutis: quod sententiam Hip. dicentem.* Quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt hos annuentibus cæteris purgare oportet: explicans his verbis nobis tradidit. Siue ijs quæ in ante dicta oratione relata sunt hæc coniungit, siue non quod ex ipsis vtile quis habere cõmune potest quod scilicet corporis purgationem prorsus vitare oporteat cum in humoribus adest cruditas manifestauit, inquiens vrinæ tenues, tanquam crassæ concoctionis notas habeant. *Non solùm igitur eradicatiua*

purga

purgationes vitandæ ſunt crudis exiſtentibus humoribus, ſed etiam minoratiuæ vt eorũ verbis vtar: cùm in præpoſita oratione Gal. prorſus interdicat purgationes, quando in humoribus adeſt cruditas. Hócque potiſsimum faciendum quando vnà cum humorum cruditate vehemẽs quoq; febris ægrotãtes infeſtat. Quod Hip. in lib. de purgatoriis medicamentis apertiſſimè nos docuit, dicens. Quicunq; ſanè validis febribus corripiuntur his vſque ad remiſſionem medicamenta purgatoria, ne dato. Sin id nolis ſaltem ne citra quartumdecimum diem. Et paulo inferius. Quamobrem purgatoria medicamenta in febribus magnis ne ore ſumantur præcipimus. *In qua re quantopere minorantium ſecta peccent magis certum eſt quàm vt probationis vllius egeat. Eos itaque miſſos facientes vt pote ab Hippo. & Gale. pœnitus alienos, alterius ſectæ decreta ad examen reuocemus. Quid igitur eius authores inquiunt.? In morborum initiis niſi turgeant humores nullo modo purgandum eſſe. At eos à veritate abhorrere imprimis oſtendit Hippocratis cõſuetudo in curatione lateris doloris quam ſecundo de ratione victus in morbis acutis nobis tradit, dicens.*

Sin autem eas quæ sunt sub septo transuerso partes dolor infestet, nullumqun ad clauiculam signum fecerit ventrem vel nigro veratro vel peplio mollire oportet. *In doloris itaque lateris principio quando dolor ad inferiores costas pertingit purgationem præcipit Hip. Non ergo semper ante corporis purgationem, ex eius decretis expectanda est humorũ morbum causantium concoctio: sed quandoque etiam q̃ humores non turgeãt in morborũ principiis corpus purgandum. Rem autem ipsam ita se habere Hipp. sententia paulò posterius scripta manifestissimè demonstrat, quæ eiusmodi est.* Cæterùm veratrum nigrum tum melius tum iuuantius ad iudicationem quam peplium ventrem soluit. *Cùm Hip. veratro nigro expurget vt melior sequatur iudicatio, propterea dicendũ est eum ante morbi cococtionem purgare: & potissimum cùm id in principio lateris doloris faciat. Quod si quis negare non vereatur: respiciat is parum per sertem verborum Hippocratis & id sibi luce clarius constabit,* Nam de dolore lateris quando ad clauiculam pertingit prius loquens dicebat: sed siquidem dolor ad clauiculam pertigerit, aut molesta sit vel brachio vel mammę vel

vel partibus septo trãsuerso superioribus grauitas, internam cubiti venam secare expedit,& quæ sequuntur. *De dolore verò lateris qui partes infestat sub septo transuerso positas,sermonem habens ita inquit.* Si autem eas quæ sub septo transuerso sunt partes dolor infestet nullumque ad clauiculam signum fecerit ventrem, vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet. *Dictio,autem,in posteriori oratione posita quæ, vt ait Io. Grammaticus primo de generatione & corruptione, cui etiam consentit Gale. primo in librũ de fracturis commentario orationem nunquam omnino incipit: sed ante dictis aliis, seiungi cõsueuit) eam superiori cõiungere videtur: cùm itaq; in superiori dictione præcipiens sanguinis missionem in dolore lateris faciendam id circa principia eius affectionis maximè imperet, propterea meritò dicendum est Hip quoque in posteriore eodem tempore dolore ad inferiores costas pertingente purgationẽ præcipisse, & ante morbi cõcoctionem. Quod Gal. etiam in eius sententiæ explanatione sentire visus est, hæc scribens.* Cõsiderare igitur hæc, atq; in memoriam tenere nos oportet: sed non perpetuò vti debemus, ad memoriã reuocãtes Aphor.

illum vbi dicitur, in acutis morbis rarò & in principijs purgantibus medicamentis est vtendum. Vbi igitur inquit, nō solùm acutus morbus fuerit cuiusmodi est pleuritis, verùm & cum febre vehementissima multò magis vitāda est purgantis medicamenti administratio: atque per sectionem venæ vacuandum magis, etiam si ad Hypocondrium dolor finiatur. *Frustra hic Galenus Hippocratis præceptum (vt ita dicam) limitasset, Aphorismúmque adduxisset dicentem, in acutis morbis rarò & in principijs medicinis purgantibus est vtendū, nisi Hipp. in lateris doloris principio purgandum præcepisset. Præterea non rectè commutasset purgationem quam Hip. concessit, in sanguinis missionē, cùm hæc post prauorum humorum concoctionem in morbis haud administranda sit, Itaq; dicendum est Gale. eo tempore purgationem præcipere quo Hip. purgandum censet. Illud autem ante cōcoctionem humorum morborum causantium faciendum. Igitur quandoq; etiam purgādum priusquam humores qui morborum sunt causæ concoquantur. Quod tamen isti nullo modo tentandum existimāt. At fortè (quod multos eorum facere intelligo) tūc humores turgere cōtendēt: duplexq;*

duplexq́ esse turgentium humorũ genus: vnum quidem quando huc & illuc per corpus vagantur nullámque sedem determinatam inuadunt: aliud verò quando ij ad vnum locum feruntur, qui tamen excretioni idoneus sit. Quod in lateris dolore, quãdo is ad septem transuersum pertingit, potissimum accidit. Non enim tunc humores turgere dicũtur quia huc & illuc incerto motu per corpus ferantur: sed quoniam eorum motus ad locum inclinationem habet: qui excretioni accommodatus est. Hoc multi ex eius sectæ authoribus pro sui defensione dicere solent, idq́ ex eiusdem Galeni verbis confirmare nituntur, quæ octauo de compositione medicamentorum secundum locos ab eo scripta sunt dum Themisonis hieram exponit. Inquit enim. Concoctis medicandum rectè scripsit Hipp. non crudis neq; per initia nisi turgeant, hoc est, nisi motus ad excretionem irritet. *Ecce aiunt ij, quod Gale. turgere humores dicit quando ad locum excretioni accommodatum mouẽtur. Cũ ergo Hipp. eo id morbo respiceret humores ad inferiores costas inclinationem habere: & ex consequenti moueri versus locum excretioni commodum, eáque ratione turgere, propterea tunc purgandum censuit. Hæc illi. Sed (eorum pace,)*

dixerim ab Hip. ac Gal. mente eos longè aberrare. Atque imprimis, si id quod isti asserunt verum esset iure optimo Gal. foret damnandus qui sententiam eam Hipp. fermè limitās in memoriam reuocauit Aphorismum dicentem. In acutis morbis raro & in principiis medicamentis purgantibus est vtendum. *Nam quispiā meritò dicere posset: ô præstantissime, cùm humores turgeant, in lateris dolore (quando is ad septum transuersum pertingit:) quid itaq; prohibet etiam quod morbus sit acutus purgare? Nōne vt tu etiam in Aphor. fateris, quando humores turgent in acutis quoque morbis purgare nobis licet. Quod cùm sit: cur itaque sanguinis missionē purgationi præponis? Præterea iudicium Galeni destruunt qui talia affirmant cum prima Aphor. parte, & quarta, primo de crisibus, sexto de vulgaribus morbis, & vbiq; asserat dictionem hanc turgere, ab animalibus ad coitum concitatis transumptam esse. Vt enim ea tintillata atq; impulsa à vehementi coitus desiderio, loco stare nesciunt: sed huc & illuc concitata mouentur, ita & humores aliquando in morborum principiis vehementiore motu ab vna parte in aliam feruntur: suoq; transfluxu de vno membro ad aliud ægrotantem infestant mouentes*

titillantes, & quiescere non permittentes: cùm & ipsi pariter moueantur & transfluant. Cùm itaq; hac sic se habeant, quis vnquam recta aliqua ratione dicere poterit, humores, qui ad locum expulsionis mouentur, turgere. Nemo certè si rectè Gale. dictionis illius etymologiam nouit. At fortè quispiam eorum dicet aliud hoc esse turgẽtium humorum genus. Verùm qua ratione turgentes vocantur? Aut cur Gale. de hoc turgentium humorum genere in Aphor. nõ meminit? Huius rei causam vllam probabilem ij afferre nequeunt, cùm nulla adsit. Illud igitur turgere quod isti immaginati sunt, purum est eorum figmentum: nec illius vnquam meminit Gale. Nec id quod adducunt ex octauo de compositione medicamentorum secundum locos fidem vllam facit, cùm sententiam eam quam pro sua opinionis tutela afferunt nullo modo intelligãt. Quod ut demonstrare possimus eam repetamus. ac ipsam parumper melius contemplemur. Concoctis (ait) medicandum rectè scripsit Hip. Non crudis, neque per initia nisi turgeant: hoc est, nisi motus ad excretionem irritet. *Huc usque vt opinor, solummodo ij legerunt, qui asserunt turgentes humores vocari quando mouentur ad locum excretionis accommodatum: hoc*

enim modo exponũt id quod in oratiõe dicitur, nisi motus ad excretionẽ irritet. At res longè secus se habet, Nã moueri ad excretionẽ humores dixit, cũ turgẽt, hoc est, ad euacuationẽ pperare. Humores turgẽtes appellãtur quãdo ad exitũ parati ßimi sunt, & ad euacuationẽ properãt vt 6. de vulgaribus morbis testatur Gal. Verùm & si tales sunt non tamen mouentur ad sedem determinatam qua externi cõmodè poßint, sed huc & illuc quarentes viam per quam excernantur, per corpus feruntur: nequeunte scilicet natura ob eorum prauitatem & molestiam quam ei inferunt, dirigere illos ad loca excretioni accommodata. Et propterea post dictam orationẽ statim subdebat Gale. Et nondum vllam habet motus scilicet ad vnam partem inclinationem firmam stationemq́;. *Quomodo igitur humores moti ad locum expulsionis turgentes dici poßint si turgentes humores non mouentur ad sedem determinatam? nisi fortè dictionem, & pro, aut. Galenum sumpsisse dicant: vt de duplici eo turgẽtium humorum genere locutus sit. Quod quàm rectum, quámq; consuetudini scribendi Galeni cõueniat vnusquisque vel modicè in eius libris versatus facillimè cognoscet. Ad hæc dum dolor lateris ad iugulum pertingit, cũ*

humores moueãtur versus os (locum sanè excretioni valde accommodatum) cur itaque turgentes non appellabuntur? Quod quidem lõgè probabilius diceretur, cum maior sit affinitas inter costas superiores & os, quàm inter inferiores & intestina? Aut si & ij turgent, quam igitur ob rem Hipp. per superiora non purgat? Sed ne cõtentiosè cum eis rem agere velle videamur, ipsis parumper condonemus, eos etiam humores turgentes appellari, qui ad loca excretioni accõmodata mouentur. Quid tũ? Erunt ne propterea humores ad inferiores costas lati turgentes? Quis enim quæso est hic locus expulsionis, ad quẽ verè eos tunc moueri dicere videamus? Nũquid intestina? cum Hipp. per aluum purget. Verum cum inter costas inferiores & intestina ea non sit affinitas, vt humores qui ad membranam costas succingentem è venis confluunt, dici possint ad intestina vt ad loca expulsioni accommodata ferri: propterea neq; illud eos vnquam dicturos existimo. Quippe qui non ignorant per maximam ac longissimam viam, quæ pectus infestant ad aluum ferri: eaq; plurimam, per pulmonem tussi excerni. Humores igitur in lateris dolore, qui ad septum transuersum pertingit, ad locum expulsioni idoneum non mouentur.

beamus ac 3. post die soluamus: & rursus deligemus. *Quod Gal paulo inferius, in alterius sententiæ expositione, fermè explicans ait.* Non supuratautē sanguis cum inflāmatio magna seperuenit aut ex prauitate delegationis, aut ex humorum malignitate, & multitudine, quam ipse quidem exinanitione per medicamēta, nos sanguinis missione emendamus. *Hip. igitur vt sanguis extra venas in partibus calci adiacentibus collectus, melius suppuret: eo tempore purgare consueuit, quo Gal. sanguinem mittebat: ante itaq; morbi concoctionem. Hoc idem quarto de articulis eūdem Hip. fecisse comperimus. Nam præcipiens, ne tibiæ ossa luxata, cum exterius apparent reponantur: atque eius præcepti causam exponens tandem post multa hæc autem inquit.* Sed neque veratrū mihi videtur & eodem die exhibitum & rursus epotum præsidio futurum. *Hæc certè frustra ab Hipp. dicta fuissent, nisi ipse credidisset veratrum nisi ossa reposita sint, eodem die epotum, pro futurum. In morborum ergo principiis quandoque purgauit Hippo. etiam quod humores non turgerent, nec ad locum excretioni accommodatum implerentur. Quod in libro quoque de vlceribus illum fe-*

21

reuulsionem, quæ sequitur corporis euacuationẽ & vt repellentibus medicamentis fluentes humores magis consentiant. At hæc non nisi in anginæ principio tentanda sunt, vt ipsemet vbiq; testatur, & non postquam morbus concoctus est: igitur ante morbi concoctionem in angina purgare corpus non licebit. Quod quidem 6. etiam de compositione medicamentorum secundum locos his verbis repetit. Verùm nunc adeò nihil opus habemus eiusmodi determinationibus. Sic enim nos vbi ad memoriam reuocauerimus quomodo totum corpus præparare ad curationem affectuum circa quamcunq; partem consistentium oporteat, ad institutũ progrediemur. Etenim venæ sectione vtimur & purgatione, & clysteribus, & inedia, vbi totum corpus apparuerit aut multitudine humorum refertum, aut eorundem malitia vitiatum. Si verò neutrum eorum adsit, statim ad curationem per remedia localia perueniemus. *Ante itaq; repellentium medicamentorum adhibitionem, hic quoque Gal. purgandum præcipit. Hæc autem non nisi ante morbi concoctionem inflammatæ parti applicari debent, igitur priusquam cõcoctus sit morbus (etiam quod*

humores nullo modo turgeant) corpus purgare nobis concessum est. Quod tamen isti omnino negant. Hæmicraneæ etiam curationem secundo eiusdem libri docens Gale. ante localium (vt ita dicam) medicamentorum administrationem, aut purgationem, aut sanguinis missionem tentare videtur. Quaproter (inquit) vbi quit hæmicraneam curare aggreditur, prius quali purgatione aut sanguinis missione æger opus habeat consideret, priusquam scilicet localia medicamenta capiti applicet: *vt ex sequentibus verbis clarissimum est. Hoc idem quarto etiam illius libri, in curandis fluxionibus quæ oculos infestant Galenum voluisse satis constat. Verùm sexto, remedia Archigenis ad inflammatos gurguliones referens, tam apertè id asserit vt nemo vlterius hac de re dubitare queat. Quid enim ait?* Eis vero qui suffocantur picem & nitrum cum aqua in potu præbe: non possum mihi persuadere qua ratione sit dictum. Imò neq; ex præceptoribus aliquam, neque alium vllum eo vtentem vidi, neq; etiam ipse in vsum sumere tentaui. At verò venam secare his qui suffocantur, & eluere forti, atq; acri clysteri, & purgatoria exhibere gra-

tia euacuandi vniuersum corpus, & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur, rationabile est & multa experientia iudicatum, & cognitum. *Purgat hic Gal. non solùm euacuandi corporis gratia, sed etiam reuellandi. Quod quidem concoctis humoribus in inflammatione contentis minimè expedit. In libro quoque de atra bile idem Gal. horum decreto maximè aduersantur, hæc inquiens.* Cæterũ de atra bile quæ longa experientia mihi certè cognita comperta q; sunt, nunc addam: sanè pro futura iis qui medicinæ arti nõ sophisticis sermonibus, sed operibus student. Omnes enim quotquot ex melancholico humore fiunt affectus statim inter initia strenuè purgans, crescere prohibebis, vel vsq; ad cancros. *Quid clarius contra hos dici aut excogitari potest? Cùm id quod isti tam audacter damnant Galenus apertissimè laudat? Sed quid in his diutius moror, cùm Gal. 13. methodi medendi in inflammationibus quæ adhuc fiunt clarissimè purgationem concedat.* Siquidem (*ait*) iam febricitet æger, nec excercitatione euacuatione euacuare exuperantiam licet, nec vnctione quæ excalefaciat, sed nec

multa frictione, nec balneo, sed sanguinis missione vnà cum inedia, vel purgatione aliqua. *Quod in oculorum inflammationibus se obseruasse paulò inferius testatur, hæc scribēs.* Si quidem ex his quibus oculi tentari inflammatione cœperant: nonnullos sola purgatione per aluum vno die sanatos vidisti. *Ecce quàm apertè hic Galenus in principiis inflammationum se quandoque purgasse testatur. Hoc idem in erysipelatis curatione eum fecisse, quæ ab illo 14. eiusdem libri scribuntur, clarissimè demonstrat. Inquit enim.* At quoniam erysipelas non quantitate modo affligit, sed etiam ex vehementi incensione qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem quàm iuflãmatio requirit. Nec tamen non periculosa toti corpori est hæc euacuatio, propterea quod bilis interim ad aliquod princeps membrorum fertur. Quippe cùm si vel sanguis ipse abundet, haud tutum sit ex minoris notæ membris fluxionem eius repellere. Tanquam igitur in illa post totius corporis euacuationem repellentibus auxiliis vsi sumus, ita nũc quoque faciemus. Sed pro sanguinis missione medicamento quod bilem trahat

hat purgantes. *Eo itaq; tempore purgant. Gal. in erysipelatis curatione, quo sanguinem mittebat in inflammationibus: ante videlicet repellentium medicamentorum vsum: igitur priusquam morbus concoqueretur. Quod etiam in herpete militari ibidem eum fecisse comperimus plurimisq; aliis in locis. Quæ cum ita se habeant, vt ostensum est, propterea hanc etiam sectam ab Hip. ac Galeni mente longè alienam iudicãdum est. Duæ itaq; præpositæ sanctæ ab ipsa veritate pœnitus deuiãt. aduersus quas multa etiam alia, quæ pleniorem fidem facerent adduci possent, sed ea quæ adducta sunt sufficere arbitror, ad earum falsitatem ostendendum In sequentibus enim nostram opinionem exponentes adhuc clarius harum errores detegemus: propterea ne pars hæc longior quàm iustum sit, reddatur, & finem imponentes ad tertium accedamus.*

CVm proposita quæstio, vera (vt opinor) ratione explicari nequeat, nisi prius diligenti examine perpensum fuerit: quidnam sit prauorum humorum concoctio, propterea operæ pretium facturũ me existimaui, si priusquàm eius dissolutionem aggrederer, id ex Hip. quoque, ac Galeni decretis, explicare niterer. Verùm quoniam negocium hoc, non minus medicos huius ætatis turbauit, quàm id quod primò à nobis intentum est, ob id in hoc etiam absoluendo (vt in vtrisque eundem ordinem seruarem) ab aliorũ decretis exordiri decreui: atq; quantum omnes aberrent, pariter demonstrare. Quidam itaque & certè non vulgares medici, prauorum humorum concoctionem nihil aliud arbitrantur esse, quàm crassorum ac tenatium incisionem attenuationémque: tenuium verò incrassationem. Atque ex his nonnulli, nõ solùm ante purgationem crassorum & tenacium humorum, eos incidendos & attenuandos existimant, sed etiam tenues priusquam purgentur, incrassandos esse. Verùm hi omnes ab Hip. & Galeni mente longè aberrant: & imprimis ij, qui tenues humores ante purgationem incrassandos censent. Nam ipsis primò aduersantur Hippocratis sententiæ, secunda Aphorismorum parte quæ talis est.

Cor-

Corpora cum quiſpiam purgare voluerit oportet fluida facere. *At quonammodo corpus fluidum fit? Eo ſanè quem Galenus ſententiam illam exponens, his verbis nos docuit.* Ego verò Hip. puto non minimum id, ſed aliquod maius hoc in loco nos docere voluiſſe: quod nos longa experientia didicimus ita ſe habere. Si quis enim extenuet & incidat craſſos atque tenaces humores qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, per quos iſti tranſmittuntur. atque attrahuntur à medicamentis quæ vim purgatoriam habent, tunc purgatio in omnibus rectè procedit. *Fluidum itaque corpus redditur, inciſis & attenuatis craſſis ac tenacibus humoribus, & meatibus reſeratis, per quos humores educi debent. Quod paulò inferius idem Galenus, longè clarius his etiam verbis demonſtrauit.* Siue (*enim ait*) per vomitum, ſiue per alui ſubductionem purgare velis poſtquàm corpus fluidum effecerit, ita demum optimè purgabis. Erit autē fluidum vt diximus, omnibus meatibus reſeratis, & humoribus inciſis & extenuatis, ſi quis fuerit humor in corpore craſſus & etiam glutinoſus. *Cùm igitur hæc*

sic se habeant, vt ostensum est qua ratione moti præstantißimi alioquin medici, tenues humores ante eorum purgationem incrassandos putant, planè nescio. An ignorant ab incrassantibus medicamentis, & meatus magis claudi, & humores minus obsequentes purgatoriis medicamentis reddi? Quanto enim humores tenuiores, tantò melius attractioni eorum medicamentorum cedere solent. Et propterea Galen. cui etiam Aetius ex Antyli sententia consentire videtur, in libro cuius inscriptio est. Quos quibusve medicamentis, & quando purgare conueniat: de crassorum ac tenuium humorum purgatione hoc præcipit. Inter morborum (*inquit*) initia serosos & tenues humores euacuabis: vbi crassi & tenaces fuerint quales suapte natura pituita est & atra bilis concoctionem expectabis. *Hipp. itaq; & Gale. apertißimè repugnant, qui tenues humores ante eorum purgationem incrassandos existimant. Ob id alij, qui rem ipsam maturius considerauerunt: & si cum eis cõueniunt, quod prauorum humorum cõcoctio sit tenacium ac crassorum incisio & attenuatio: tenuium verò incrassatio, ab illis tamen in hoc dissentiunt, quod videlicet hi, ante tenuium humorem purgationem*

nem, eos haudquaquam incrassandos censent, sed id solummodo tentandum existimant, quādo natura præsto esse volumus, vt per latos meatus, & potissimum per tracheam arteriam tenues humores expellere possit. Quod quidem in tenui catarrho maximè vsu venit, vt ex Galeno 3. in sextum de vulgaribus morbis commentario satis constat. Tunc enim tenuiū humorum incrassatio procurari debet. Tentāda etiam nimirum est, quando vnà cum febre adsunt animi reliquia ob humorum magnam tenuitatem, quemadmodum ipse quoq; Gal. 12. methodi medendi fecisse videtur. Sed hi etiam, vnà cū prioribus ab ipsa veritate longè aberrant. Atq; imprimis in eo peccant, quod nullam statuunt differentiam inter humorum cōcoctionem, & eorum præparationem, vt bene concoqui possint. Nam & si crassi ac tenues humores attenuationis incisionisq; egent vt melius concoquantur, tenues verò incrassationis, hæc tamē longè differunt à concoctionis (vt ita dicam) essentia, & quiditate: vt idē Gal. in lib. de constitutione artis medicæ his verbis nobis significauit. Quod in naturalem ſtatum redire poteſt cōtrariis alterare oportet, craſſum & viſcoſum attenuando, tenue incraſſando, & com-

muniter vtraque concoquendo. *Id ipsa quoq; rei natura ostendit. Nam cùm & bonorũ & prauorum humorum concoctio sit naturæ opus,(vt infra luce clarius demonstrabimus) attenuatio autem,& incrassatio humorum ab extrinsecis quoq; causis fieri posit: quis itaque concoctionem humorum bonorum & prauorum humorum concoctio enim naturæ opus ab eorum attenuatione, incisione,& incrassatione non seiunget? Nemo certè. Sed hoc tanquam leue peccatum omittamus. Illud verò prætereundum non est, quod videlicet credũt tenacium ac crassorum humorum incisionem & attenuationem, eorum esse concoctionem: cùm contra potius dicendum sit, nempe concoctionẽ incrassando procedere,& quæ concoquuntur temporis processu lentorem quendam acquirere. Quod summus peripateticorum Aristotelis 4. meteorologicorum tam apertè demonstrauit vt id nullus qui sanè sit rationis inficias ire posit. Inquit enim.* Necesse autem quæ concoquuntur crassiora & calidiora esse. Tale enim afficit calidum melioris molis crassus & siccius. *At (inquiunt ij) veram esse Aristotelis sententiam in bonorum succorum concoctione, & in iuuatiuo (vt eorum verbis vtar) non autem*

tem innocuo, & in prauis humoribus, de quibus nunc est sermo. Sed qui talia asserunt ab Aristotelis mente prorsus aberrant. Nam paulo superius terminum concoctionis nos docent hac ait. His autem in subiectam quandam formam finis est concoctionis: cùm tale fuerit factum, & tantum humidum, aut assationem, aut elixationem passum, aut putrefactum, aut aliter quodammodo calefactum, tunc enim vtile est, & concoctum esse diximus: sicut mustum, & quæ in tuberculis constat, cùm factum fuerit pus, & lachryma cùm facta fuerit lippitudo, similiter autem & alia. Accidit autem hoc pati omnibus cũ vincatur materia, & humiditas. Hæc enim est quæ terminatur, ab ea quę in natura, qualiditate. Quamdiu enim insit in ipsa ratio, natura hęc est. Propter ꝙ & sanitatis signa quæ talia, & vrinæ & secessiones & totaliter superfluitates. Et dicuntur concocta, quia insinuant caliditatem propriam, obtinere humidam. *Hæc ille. Ex quibus luce clarius apparet ipsum non solùm loqui de concoctione bonorum, sed etiam prauorum succorum, & superfluitatum quæ è corpore animalium feruntur, Accedit*

tenues ex iis defluunt: inde pauciores & crassiores: postea iam pus tenue: postremò minus quidem copia, sed crassius & album magis redditur. *Quæ itaq; concoquuntur etiam quod nocua sint crassiora redduntur. Quod paulò inferius in lippitudinibus quoque fieri demonstrat. Inquit enim.* Sic etiam in lippitudine, principio quidem copiosus humor, tenuis & incoctus plurimũ defluit, deinde paucior crassiorq; notam quandã concoctionis accipiens: postea temporis processu copia decrescente: consistentia verò ad crassitiem spectante, adeò concoctionis signa augentur, vt etiam palpebræ dormientium conglutinentur. *De humoribus quoq; è capite delatis ibidem hæc scribit.* Concoctionis notæ iã sunt crassior & minus acris & modicus humor descendens. *Sed quid multis moror, cum Falen. 2. in prognostica Hip. commentario id manifestissimè in omnibus fermè humoribus, & excrementis asserat, hæc scribens.* At concoctio non solùm crassiorem reddit vrinam sed etiam deiectionem quoties bene in ventre concoquatur, & screationem in pulmonia, & costali, atque etiam pituitam per destilla-

ri concoctione non omnis cibi aut bonorum succorum pars qualitatem eam recipit. sed ea solummodo quæ in animalis substantiam transmutari potest. pariformiter in prauorum humorum concoctione non tota eorum substantia apta redditur. vt nutrire possit, sed solum pars bona quæ parti praua admista reperitur. Prauis enim humoribus (ijs nempe qui concoctionem aliquam admittunt) semper aliquid boni inest, vt Galen. 1. Aphor. parte, & primo de vulgaribus morbis testari videtur. Huius partis ratione, praui humores concoqui dicuntur: sicut etiã boni & cibaria, non autem ratione partis prauæ: quemadmodum neque illa ratione excremẽtorum, quæ ab ipsis seiunguntur, nisi impropriè & latiore concoctionis significatione concocta appellantur, quia scilicet à parte bona, perfectè concocta seiungũtur, ac indicia certissima sunt ꝙ naturæ actio circa partem bonam rectè processit. Quod Aristoteles quoque 4. meteorologicorum sentire visus est, dum ait. Propter ꝙ & sanitatis signa quæ talia, & vrinæ & secessiones, & totaliter superfluitates. Et dicuntur concocta quoniam manifestant caliditatem propriam humidum vincere. *Verùm tametsi concoctiones has in his quæ dicta*

sunt conuenire hi existimant, in nõnullis tamen eas etiam differre censent. Atque imprimis in efficiente causa, cùm putent bonorum succorum, & ciborum concoctionem à calore naturali puro, ac syncero fieri, prauorum verò humorum, à calore medio inter naturalem & præter naturam: qui tamen vt naturalis vincit, humoresq́; transmutat. Vnde (vt in re signata magis versemur. aiunt isti) in inflammationibus naturalis calor syncerus non seruatur, sed à natura propria quodammodo degenerat, atq; in ignem cõuertitur. Is itaque cùm mistus sit ex calore naturali, & præter naturam, & vtriusque particeps, propterea mistam quoque actionem efficere necessum est. Si itaque vt naturalis vincat, tũc cõcoctio rectè procedet: & humores in parte inflammata existentes transmutabuntur in pus album, æquale, & minimum malè olẽs. Si verò vt præter naturam is dominetur, tũc humores illi corrumpentur: ac quanto magis præualebit tanto crudiores reddentur: & tũc pus albũ non generabitur, sed cruentum potius, inæquale, & fœtidum. Hoc decretum (vt opinor) ex Auenzoaris non spernendi sanè authoris sententia, hi sumpserunt primo theisir. Differunt etiam hæ concoctiones (inquiunt) in alio. Nam in prioribus

bus totum id quod alteratur, aut saltem ipsius maior pars in substantiam alti transmutatur, & modicum superest excrementum: in nouissima verò contrà, modicum est quod alit & multum excrementum. Cui rei ipse quoq; Gal. assentire videtur 2. in primum de vulgaribus morbis commentario, hæc de humorum concoctione scribens. Morbi enim concoctio maturatio quædam est eorum quæ præter naturam. Ipsa autem maturatio deductio quædā est ius ꝙ concoquitur in concoquentis substantiam. Ergo vbi corpus bene habet, cumq; ei ꝙ coquitur naturæ intercedit familiaritas cum concoquente mutatio fit, & alteratio totius cōcoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius: minimūq; superat semicocti. At verò quando præternaturam affecta sunt (ꝙ accidit quando fuerint à natura transmutantis & alterantis aliena) id ꝙ assimilatur paucum est, semicoctū verò excrementum multum. *Et quæ deinceps. Ex quibus videtur Gale. horū decretum fermè statuere Sed hi etiam ab Hipp. & Gal. mente longè sunt alieni. Atq; imprimis id ꝙ de misto illo calore ex naturali & præter naturam asserunt, Gale. manifestissimè repugnat,*

qui morborum concoctiones calori naturali, ipsiq́; naturæ semper attribuit: quæ aut idem est cum eo calore (iuxta Hippocratem) aut saltem vis quædam quæ ipso tanquam proprio instrumento, pro functionibus suis obeundis vtitur. Rem verò ita se habere vt dictum est apertissimè Gal. demonstrat: qui secundo in librum Hippocratis de fracturis commentario hunc in modum scribit. Sed hæc quidem exuccatis & sugillatis grauissima contingere non possunt, si à natura superatus sanguis mutetur: sicut fit in inflammationibus, quæ ad maturitatem perueniunt: sique in pus cõuertatur. Vt autem natura quæ in partibus sita est sanguini dominetur, duobus his studendum est: alteri ne inflammatione laborent partes (quod quomodo fiat superius diximus) alteri vt interfusus sanguis discutiatur atque elidatur. Quod paulò inferius, his etiam verbis confirmare videtur. Si autem (inquit) neq; ruborem, neque nigritudinem habeant, suppurare manifestum est. Rubor enim inflammationem indicat, nigritudo à natura neque suppurari neque cõcoqui, sed sanguinem in coagulationem abiisse. Quod si etiam

extra

extra corpus effusus fuerit, immoranti cõ tingit. Sed extra tamen nũquam amplius suppurat, in corpore si valida sit natura in pus conuertitur. *Ex his Gal. sententiis, quantum hi aberrent qui medium calorem inter naturalem & præter naturam concoctionis prauorum humorum efficientem causam statuut satis patere arbitror cum is nec natura sit, nec ipsius instrumentum, à qua tamen concoctiones prauorum humorum fieri dicebat Galen. in præpositis sententiis. Verùm horum defectum longè clarius idem Galenus ostendit secundo in primam de vulgaribus morbis commẽtario, in secunda tempestatis enarratione hac inquiens.* At crudæ erant & longo tẽpore durabant: tum propter humiditatem, tum frigus: siquidem maturationem fluxiones cùm ab insito calore superantur, concoquuntur. *Et paulo inferius dum ait.* Iam verò naturalis animantium calor si sit validior humores earum celerius concoquit: sin imbecillior vix longiore interuallo superior euadit, & vincere humores valet. Accedũt ad hæc eiusdem Galeni verba primo in 3. de vulgaribus morbis commentario quæ id manifestissimè cõprobant. Sunt autem ea

huiuſmodi. Nam cùm generatur (inquit) pus dolores fiunt & febres quod natiuus calor humores tumoris authores immutet. *Alia ſexenta (vt ita dicã) adducere poſſem Galeni loca quibus id probaretur, tum ex libris methodi medendi, tum ex aphoriſmis, aliiſq; eius libris. Sed quoniam ea quæ dicta ſunt ſatis propoſitum commonſtrãt, propterea breuitatis cauſa ea omitto. Verum cùm dolor innatus in ſpiritibus, ſanguine, & membris ſolidis (Hip. authore) conſiſtat, à quonam horum praui humores concocantur, nos Gal. docuit ſecundo in primum de vulgaribus morbis commentario, hæc inqiens.* Etenim protenſa eſt per ſolida corpora natura, quę eſt illorum virtus: cõcoctionemque à ſolidis corporibus ſanis, humores conſequũtur. *A ſolidorum igitur membrorum inſito calido prauos humores cõcoquuntur. Oportet tamen præter hoc vt ſpiritus etiam ad vnguem caliditate ſymeſtri ſeruẽtur, vt Galenus quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus apertiſſimè voluit. Sed quis non immeritò quæret, cum in febribus putridis maximè, calor innatus in igneum cõuertatur (vt ſæpiſſimè dixit Gal.) quomodo itaque in his morbis dicere poterimus ab innato calore puro*

puro & sincero prauos humores concoqui? Huic quaestioni respondendum est, quod & si in his febribus calor naturalis humorum transmutatus est in igneum, cum iam calefacti sunt & accensi: membrorum tamen solidorum calor illaesus seruatur: quando scilicet membra solida non fuerint calefacta & accēsa, sed solùm incalesciāt. Nam aliud est membra incalescere & incasuisse, ut tertio de praesagatione ex pulsibus notat Gal. sicut etiam est aliud ligna calefieri ab igne & ab eo accendi. vt idem, octauo methodi, medendi nobis significauit. Quamuis itaq; in febribus putridis synceris membra solida incalescere dicimus ab ignea humorum caliditate: non tamen propterea eorum calor in igneum conuertitur. Sic autem ea posse homores cōquerere quid prohibet? cùm adhuc proprium calorem seruent. Quod si haec etiam accendantur, eorumq; calor in igneum conuertatur, tunc non amplius cōcoquere possunt: nisi prius in propriam symetriam reuertantur. Non enim tunc febris putris synceera est sed hectica coniuncta. Quod Gale. secundo in primum de vulgaribus morbis commentario post adductam sententiam his verbis significauit. Nam (inquit) si haec ipsa, membra scilicet solida, aegrotant, in habitu iam hic est

morbus:

morbus: ac nonnullos in extremum adducit discrimen. Curari autem prius nequit quàm suam virtutem solida ipsa recuperauerint corpora, quæ in symetria posita est calidi, frigidi, humidi & sicci. *Ex quibus meherc le verbis illud etiam adnotare debemus: quod grauiter peccant qui putridam febrem priusquam becticam (quando duæ hæ febres cõiunctæ sunt) curare tentant: cùm putrescentes humores concoqui nequeant antequã à solidis membris praua illa caliditas remoueatur, Sed id obiter dictum sit & in transcursu. Ad rem itaque redeũtes dicamus præpositæ sectæ fautores in efficiente concoctionis causa à Galeni mente penitus alienos. Hallucinatur etiam non minus in hoc quod credunt ciborum concoctionem à prauorum humorum concoctione differre, quoniam in ea multum sit quod transmutatur in animalis substantiam, modicum verò excrementum: in hac verò contra, modicum quod alat & multum excrementum. Nam & si in multis cibis id verum est, quod scilicet modicum habent excrementum & multum quod nutrit: in plerisque tamen res longè secus se habet. Radicula enim vt primo de facultatibus naturalibus ait Gale. multum habet excremẽtum, & modicum quod alat*

alat. Similiter & olera omnia & fructus vt octauo methodi medendi, & in libris de alimentorum facultatibus, idem Galenus testatur: & non de his solùm: sed & multis etiam alijs ciborum generibus. In hoc itaq; hi etiam falsi sunt. Decipiuntur quoq; valde in ipsa prauorum humorum concoctionis essentia, & quiditate explicanda. Quod vt facilius ostendamus paucis aperiendum quanam ratione boni humores crudi & cococti dicantur. Pituita itaq; vt ab ea exordiamur, prinsquam à iecore transmutetur, & in sanguinē conuertatur cruda, aut nō cocta (nihil enim nūc differt quouis nomine eā appelles) iure optimo dici potest. Postquam verò sanguinis perfectam formā adepta fuerit concocta meritò vocabitur. At biles non hoc modo se habēt, cū in sanguinem transmutari nequeant. Verùm cùm sequantur quodammodo sanguinis generationem, potius supercocta quàm cocta merent appellari, vt Gal. quarto de tuenda valetudine nobis significare videtur. Quatuor igitur hae consideremus pituitam, sanguinem, flauam & atrā bilem. Ex his, pituita & cruda & cocta appellari potest: cruda antequam in sanguinem conuersa sit, cocta cùm perfectam sanguinis formam obtinuerit. At non amplius pituita

Aliud antequam ad purgationes accedamus maximè à nobis considerandum est nūquid scilicet humores quos purgare volumus crudi sint an potius concocti. Nam humorum cruditas eorum purgationi pœnitus aduersatur: concoctio verò ipsam indicare videtur. Quod optimus ille senex 1 Aphoris. parte breui hac sententia nobis demonstrauit. Concocta medicari, mouereq; nō cruda neq; in principiis. *Cùm enim humores crudi sunt, & natura cōtumaces, ipsi minimè obsequuntur. Si itaque eos purgare tentemus, tunc illam non habebimus sponte euacuationi adminiculantem: quinimo purgationem grauiter feret, quando vnà cum prauis humoribus, bonorum quoq; non modica quantitas expugnatur: vt in 2. huius operis parte contra minorantes apertè demonstrauimus. Verum cōcoctis humoribus, vt Gale. eam sententiam explicans ait.* Naturam etiam habebimus euacuationi adminiculantem. Siquidē videtur & ipsa post concoctiones humores discernere, & supfluitates expellere, quo tempore fiunt iudicationes. *Humorum igitur concoctio purgationi haud aduersatur: at cruditas eorum purgationem pœnitus inhibet. Accedit ad hac aliud ante purgationes diligēti*

examine perpendendum, nempe humorũ quies, & motus. Ad hoc enim purgationes conceduntur. Ab illa autem quandoque, sed nõ semper. At bifariam humores moueri contingit, aut enim per diuersas corporis partes vagãtur (nequeunte natura ob concitatum eorum motum illos ad determinatã sedem transmittere) huc verò & illuc per totũ corpus, aut principes saltẽ eius partes moti (vt Gal. 4. Aphor. parte inquit) ægrotantem infestant, eumq; suo motu affligentes, nullo modo quiescere permittunt: aut ad vnam solummodo partem determinatam feruntur, q̃ inuadunt, in eaq; firmantur, atq; figuntur, q in humorũ præter naturam generatione maximè contingit. Horum motuum vtrunq; purgationem indicare potest: sed longè diuersa ratione. Nam prior id purgandum indicat q actu morbum efficit, quodq; vt 6. de vulgaribus morbis ait Gale. ad euacuationem properat, dirigi autẽ ad vias excretioni accõmodatas nequit. ob eius concitatum motum, propterea purgantis medicamenti ope eget q veluti manum porrigẽs motum illum inordinatum ad vias illas dirigat: priusquam vt Gal. 4. Apho. parte scribit, corporis robur dissoluatur, vel febris augeatur, vel in aliquod princeps membrum decumbãt, qui per

corpus

corpus vagantur humores, ac sæuissimũ in animali morbum procreant. At motus humorum quando hi ad determinatum membrum feruntur purgationem etiam indicare potest: nõ quidem eorum humorum q. actu morbum efficiunt, & in membro cõtinentur. (Hi enim in morborum initijs nullo modo sunt purgationibus tentandi) sed eorum qui aut fluunt, aut parati sunt fluere: vt eos in contrariam partem reuellantes, hos verò simul cum illis secundam partem euacuantes, minorem fluxionem reddamus, eaq. ratione morbum supra naturæ vires augeri prohibeamus. Quod Gal. 4. methodi medendi nos docuisse, & in alopecia, in oculorum inflammationibus, & in plerisq. alijs morbis alibi obseruasse, comperimus. Idem ipse quoq. Hip. 2. de ratione victus in morbis acutis & plerisq. alijs in locis voluit, vt infra clarius demonstrabimus. Cùm igitur humores mouentur ad determinatam partem, quandoq. in morborum initijs nobis purgare licet: vt eorum reuellando, & contraria trahendo motum aut humores paratos fluere & etiam fluentes aliquo modo euacuando fluxionem retardemus, eamq. minorem reddamus. Verum humorũ quies quandoq. purgationi consentit, quandoq. verò eam omnino probi-

Purgatio re: uulsionis gra ... morbi et ... [illegible]

bebit. Nam quando sunt membris impacti purgatorio medicamento tunc non obsequũtur. Ob id autem & maximam vim natura inferri & membra liquescere certissimum est. Illud etiam priusquam ad purgationes accedamus contemplari debet: nũquid scilicet humores sint pauci, paruumq́ morbum parere possint: an multi ac magni morbi nobis timorem incutiant. Nam si pauci in corporibus reperiantur praui humores atq́ ex his paruum futurum morbum speremus, tunc purgationis indicatio omnino cessat. Cũ enim natura p se sola, aut certè leuibus præsidijs adhibitis, morbos oppugnare ualet, ualidis vtiq́ remedijs corpus humanum affligere non expedit, & potissimum purgatorijs medicamẽtis: q̃ naturæ humanæ tantopere aduersa sunt. Quod Gal. 3. Aph. parte his verbis significauit. Neq; tamen ea quæ per purgatoria medicamenta fit superfluitatum euacuatio cõueniens est. Nam valdè indigentibus & ex longis interuallis vtilis est. *Cuius sententiæ ipse quoque Auicenna tertia fen. primi canonis subscribere videtur, hæc inquiens.* Earum euacuatio secundum plurimum non perficitur nisi cũ medicinis fiat venenosis, quę proculdubio naturã frangũt. Quæ

etiam quod venenosæ nō essent nō posset esse quin eas bibere naturę laboriosum esset: quemadmodum dicit Hip. medicina purgat & inueterat, & præter hoc cum humore superfluo euacuat ex humiditatibus naturalibus & spiritu, qui est vitę substantia, magnam partem. Et hoc quidem est ex eo quòd virtutem membrorum principalium & eis seruentium debilitant. *Cū itaq; ex purgationibus tot corporibus accedant incōmoda, idcirco nisi magna vrgeat necessitas, ab eorum vsu omnino est abstinendū: atq; eis solùm modo vti debemus quādo magni alicuius morbi timor adest, quē natura ꝑ se sola vincere non possit. Valeat igitur praua eorū consuetudo, qui in quocunq; vel prauissimo affectu ad purgationes illico conuolant. Postremo in purgationibus maxima aduersione dignū est nunquid ægrotās quē purgare intendimus febre laboret an secus: & si ea laboret vtrū placida sit, & mitis atq; inter accessiones intermittat, vel potius vehemēs & continua. Nā si febris non adsit, aut saltem ea placida sit & mitis, ab illa vtique purgationes nō impediētur. At si vehemēs febris & continua corpus obtineat, tūc purgationibus ꝓrsus abstinere oportet. Hoc Hip. in libro de purgatorijs me*

dicamentis, apertissimè præcepit, hæc inquiens. Quicunq; validis febribus corripiuntur, his vsq; ad remissionem purgatoria medicamenta ne dato, sin id nolis, saltē ne circa 14. diē. *Et paulò inferius.* Quãobrem medicamēta purgatoria in febribus magnis, ne ore sumantur præcipimus. *Quod præceptum ipse quoq; Hip. in cura calcis vehementer commoti seruauit: vt ex eius sententia 2. de fracturis scripta, satis constat: q̄ talis est.* Sed si febre quidem vacet, medicari cū è superiori parte debemus, sicut dictū est, quicunque item febre cōtinua nō laborãt, Nã si cōtinua sit, medicãdū nō est, sed à cibis & sorbitionibus abstinendū, potioneq; vtēdū, aquæ non vini, sed mellæ. *Hoc idem in pedis luxatione eundē Hip. seruasse. id q̄ in fine 4. lib. de articulis ab eo scriptum est, satis comprobat.* Curatio enim *(inquit)* horū hæc est: si absit febris veratrum est exhibendū, si adsit, dandum non est. *Quam quidē rem ipse etiam Gal 2. de rat. victus in morb. acutis cōfirmare videtur.* Vbi igitur *(inquit)* non solùm acutus morbus fuerit, eiusmodi est pleuritis verum & cū febre vehementissima multò magis vitanda est, purgantis medicamēti

admi-

administratio. *Et rursus dū ait* Cū igitur febris vehemens nō fuerit: naturáq; ægrotātis expertus fueris ad purgantis medicamēti potū te cōferes. *Ob id etiā (vt opinor) Hip. 4. Aph parte, in morb. valdè ac, si humo turgeāt, eodē die purgationē p̄.ipit: anteq̄ sanè (vt Gal. ait) febris vehementia augeatur, q̄ purgationem impediet. Multa quoq; alia in purgationibus cōsideranda sunt, quæ quoniam proposito huic negotio parum aut nihil cōducunt, idcirco ea breuitatis causa omittemus. His itaq; optimè ppensis (vt ad rei difficultatem tandem accedamus) quorum aliqua purgationibus cōsentiunt, quædam verò ipsis repugnāt, cùm morborum principijs occurrimus, illud à nobis cōsiderari debet: quænam eorum q̄ dicta sunt ægrotātibus insit, & quæ nō. Atq; si plura & validiora ex his quæ purgationem indicant ægrotanti insint, tunc nobis purgare ipsum licebit. Si verò contra plura scilicet & fortiora à purgatione nos dehortentur, ab ea prorsus abstinendum erit. Interea autem, quæ dicta sunt purgationes impedire, corporis ineptitudinem, ac præparationis (vt ita dicam) defectum, ad purgationes prohibendas maximè posse mihi videtur. Nā si ægrotantium corpora ad purgationes sint imparata, etiam*

cæteraomnia purgationi consentirent nũquam tamen purgando sunt. At ÿs enim corporibus q̃ purgare volumus, ea omnia primo abesse oportet, quæ supra ex Gal. sententia 1. Aph. parte adducta sunt: deinde & fluida ea esse vt commune illud Hip. præceptum inuiolatũ seruemus. Corpora cùm quispiã purgare voluerit oportet fluida facere. *Sic itaq; vt in re signata versemur, corpus ægrotantis ad purgationes imparatum: atq; humores turgeãt (q̃ purgationes in morborum principÿs maximè indicat) nunq̃d illud purgatione tentandum? ꝑfecto cùm magis posßit ad purgationem prohibendam corporis ea ineptitudo, q̃ concitatus humorũ motus, ad illã indicandam, ꝑpterea iure optimo dicendum est eo casu purgationem minimè conuenire. Quod Gal. 1. Aph. parte hunc in modũ clarißimè ostendit.* Quare *(inquit)* nõ sine ratione dixit raro circa principia acutorum morborũ nobis venire in vsum purgationes: quoniam non sæpius turgeant humores in principijs: neq; si quid istorũ adsit ægro satis ad purgationẽ parato, neq; dante nobis morbo temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratũ facere. *Quomodocunq; igitur reliqua se habeant si corpus ad purgatio-*

nes imparatum sit, non tantùm dicam in morbo borum principijs, sed nunquam purgari debet. Verùm si vnà cùm humorũ concitato motu corpus ad purgationem paratũ videatur: q̃uis humores crudi sint, nihilominus nobis id purgare licebit. Praualet enim indicatio q̃ à cõcitato motu capitur ei q̃ à cruditate, modo corpus ad purgationes paratum sit. Quamobrem (vt opinor) optimus Hip. ab illo cõmuni p̃cepto, quo 1. Aph. parte iubet concocta medicamento purgatorio tentanda, non cruda, neq; in principijs, turgentes humores excepit, inquiens, modò nõ turgeant. *Ex hoc sanè demonstrans plus posse cõcitatũ humorũ motũ ad purgationẽ indicandam quã possit eorũ cruditas ad illã inhibendã. Verũ quoniã in morborũ solũmodo acutorum initijs humores turgere solent, ut Gal. in 1. Aph. parte, & 2. in 1. Prorrhetici cõmentario testatur: idq; raro etiã accidit, vt in p̃posito Apho. nos docuit Hip. dicẽs*, plurima verò nõ turgent, *ppterea illius motus causa raro in acutorum quoque morborum initijs veniunt in vsum purgationes. Quas etiam maxima cum p̃meditatione & cautione tunc faciendas esse idem Hip. paulo inferius scripsit: nẽpe cùm ad eas paratum fuerit corpus. Ad cùm rarißimè nobis accibat parato*

corpori occurrere, morbiq́ celeritas tẽporis occasionem praeripiat vt ex imparato id paratum facere queamus, ob id rarißimè quando etiã humores turgent, corpora purgare nobis cõcessum est: in qua re quantopere minorantes desitiát vnicuique in promptu est cognoscere. Verũ cũ humores non turgent, mouentur tamen ad determinatã sedẽ, nunquid parato etiam corpore ad purgationẽ existente, purgãdum? Certè cũ in principijs morborum humores semper crudi sint, vt sæpè dictum est: cumque humores non turgeant, quod solummodo cruditati praualet vt ex Hip. dicto aphorismo satis constat, propterea iure optimo dici videtur corpora eo casu non esse purgationibus tentanda. Qua ratione (vt arbitror) moti. qui minorantibus totaliter aduersantur dixerunt in morborũ initijs nullo modo purganda esse corpora nisi humores turgeant. Ego verò ex Hippo. & Galen. sententia, dico fluentes humores ad determinatum memrum, & non eos solummodo sed etiam paratos fluere, in morborum principijs à nobis quandoq; purgari debere vt inhibita ac minorata (vt ita dicem) fluxione morbi maximum incrementum prohibeamus, nõ autem vt id aliquomodo expurgemus quod actu morbum causat. Quo fit vt munus

hoc

hoc magis pertinere ad eam medicinæ partem videatur quæ prohibet morbos augeri quàm ad eam quæ iam factos curat. Verum vt res clarius explicetur fluxionū indicationes paucis ad examen reuocemus. Cum humor aliquis in membrū determinatum fertur. ita vt eius pars iā membrum obsideat: pars verò altera in id continuè fluat, tunc duplex nobis sese offert indicatio, vna quidem à parte iam fluxa & in membro firmata, quæ est ipsius digestio & euacuatio: altera verò à parte fluente, nempe fluxionis inhibitio, ac (vt ita dicam) minoratio. Hanc prius absoluere debemus q̃ priorē aggrediamur. Quod quidem rectaratione pficiemus. si ab eius causa, magnitudine, vehementia atq; alijs quāpluribus indicatiōes caperimus, easq; optime seruauerimus. Nam si fluxionis causa sit immoderata membri patientis caliditas, vel dolor quispiam intensus, fueritq; fluxio parua, tunc facillimum erit caliditate, refrigerantibus medicamentis, temperata, anodynis verò dolore lenito fluxionem sistere. Si autem fluxio ea aliundè transmittatur, repellentibus medicamentis, ac robur adstringendo, affectæ parti præstantibus, eam cohibebimus. At si fluxionis ea magnitudo sit, & vehemētia, vt validiora p̄sidia postulet: tunc & frig

ctionibus, & ligaturis, & cucurbitulis contrariys partibus adhibitis. & similibus, resagenda erit. Quod si adhuc maior & vehementior fluxio fuerit ad validiora quoq; præsidia trãseundum: & potißimum si ægrotantis corpus plethoricum sit aut prauis humoribus refertum. Inter quæ mißio sanguinis vt potè validißimum ac tutißimum remedium (vt Gal. verbis vtar) primas sibi vendicat partes: virtutis robore, ætate, & corporis habitu ei consentiẽtibus, vt Hip. quarto de ratione victus in morbis acutis, & Gal. ibidem, & in libro de curatione per sanguinis mißionem nobis scriptum reliquit. At si horum aliquod sanguinis mißionẽ impediat, quid ô optimi Gal. imitatores (vos huc appello qui in morborum initiys nisi turgeãt humores nunquã purgandum esse contenditis) quid inquã faciendum? An ne permittendum in angina (exempli causa) tantam humorum copiam ad affectum membrum fluere: ac tãtopere faucium aut gutturis tumorem cresscere vt ægrotantem priusquam Natura morbum concoquat, suffocet? Vel potius optimam Gal. Consuetudinem, quam ex quarto de ratione victus in morbis acutis, & ex sexto de cõpositione medicamẽtorum secundum locos in secunda huius operis parte explicauimus, sequemur

quemur? nempè clysteribus & si opus fuerit purgationibus fluxionis impetum retardare tentãtes? Certe si rem ipsam bene considerare voluerimus, hoc secundum vt rationi magis consentaneum, eligibilius est. Sistendæ itaq; fluxionis humorum gratia (quãdo sanguinis missione aut ob virium imbecillitatem, aut ob ætatem vel corporis habitum id consequi non valemus) ægrotantium corpora in principijs morborum purgationibus nobis quandoq; tentare cõcessum est: cum hoc idem à Gal. quarto methodi medendi, quarto de ratione victus in morbis acutis. sexto de cõpositione medicamentorũ secundum locos in angina & alibi plerisque alijs in morbis factum videamus. Quandoque etiam ob membri situm (nisi admodum magnus morbus & acutus sit, qui semper sanguinis missionem postulat, vt Hipp. quarto de ratione victus in morbis acutis nos docuit) in principijs morborum purgatione magis quàm sanguinis missione procuranda est fluxionis inhibitio. Quod Hip. 2. de ratione victus in morbis acutis in pleuritidis curatione, cùm dolor ad inferiores costas pertingit, fecisse existimo. Non enim Hip. eo in loco purgationem pcipit qua humores in membro affecto firmari moueantur, vt infra ostendemus, sed eam qua

fluentes, ac parati fluere, vel saltem ipsorum aliqua pars, extra corpus ducatur, vt minor humorum copia ad inflãmatam partem, fluat, atq; hac ratione fluxio aliquo modo sistatur. Sed q̃spiam fortasse quæret: quamobrem Hip. hanc fluxionis inhibitionem elegit? Nonne satius fecisset si sanguinis missione à curuatura brachij reuulsionem humorum ad superiora & contraria trahendo tentasset? vt Gale. placuisse videtur? Huic quæstioni facillimè responderi potest, eam fuisse Hip consuetudinem: nempe inflammationum causas purgationibus quandoq; emendare, quas tamen Gal. sanguinis missione corrigebat, vt ipsiusmet Gal. sententia est secundo in librũ Hip. de fracturis commentario. Non suppurat autem (*inquit*) sanguis cum inflammatio magna superuenit aut ex prauitate deligationis, aut ex eorum malignitate, aut multitudine: quam ipse quidem exinanitione per medicamenta nos sanguinis missione emendamus. *Verùm cæteris inflammationibus præteritis, ad pleuritidem de qua erat sermo reuertamur: & Hip. ac Gal. consuetudinem parumper cõtemplemur: vt quæ earum melior fuerit iudicare possimus. Gal. itaq; vt ab eo exordiar, cũ cõsideraret quod febris vehemẽ-*

tia ac (vt ita dicam) acuties plurimum pleuritides etiā in quibus dolor fertur ad inferiores costas, cōmitari solet: quodq; is magnus morbus est propterea Hipp praeceptum, perpetuo obseruari vetuit, aphorismum adducens: in acutis scilicet morbis rarò & in principÿs purgantibus medicamentis vtendum est & potißimū si vehementißimae febres ÿs cōiunctae fuerint. Quae tam & si vera sunt non tamen propterea Hippocrates insimulandus, qui eo in morbo, nēpe in pleuritide cum dolor ad sceptum trāsuersum pertingit, purgationem & non sanguinis mißionem praecepit. Nam morbi illius curationem vt talis est natura, docent (omissa febris vehemētia ac morbi magnitudine de quibus & in illo Aphorismo & quarto de ratione victus in morbis acutis abunde pertractauit: ac quid indicēt perfectè demonstrauit) eā corporis euacuationem praecipit, quae inclinationi peccātium in eo humorum magis conuenire videtur. Ea autē est per inferiorē ventrem purgatio. Quā si sanguinis mißioni à curuatura brachÿ conferamus, cam morbi illius ac peccātium humorum natura longè magis conuenire percipiemus. Etenim quid sanguinis mißio nobis praestare potest? Profectò nihil aliud q̄ fluentium humorum retractionem. At Hippoc.

purgatio non solùm fluentium humorum partẽ educens, sed etiam eorum qui parati sunt fluere portionem euacuans, fluxionem magis cohibebit ac minorem reddet. Nã humores qui ad inferiora inclinationem habent cùm graues ex sui natura sint, ob id ꝑ inferiora melius atq; facilius educuntur quàm ꝑ superiora. Quãuis itaq; sanguinis missio à brachij curaturi ad reuellandum magis idonea sit purgatione ꝑ aluum. Hæc tamẽ illi præstat ad euacuandum corpus humoribusq; educendis, nõ solùm fluentibus, sed paratis etiã fluere: qui ꝑ eam sanguinis missionem commodè euacuari nequeunt, cùm graues sint & ad inferiora inclinẽt. Quod respiciens Hip. omissa sanguinis missione, purgationem ꝓcipit, vt potè magis aptam ad corpus expurgandum, in quo graues humores morbũ augere possunt. Id verò tãtum abest vt à Gal. damnetur vt potius illud (si bene quæ ibi, & in lib. de sanguinis missione aduersus Erasistratum ab eo scripta sunt considerentur) summopere laudare videatur: in qua re grauissimos alioquin viros deceptos scio. Sed cur Hipp. per venas inferiores sanguinem non mittit? Cur? Quoniam affectio supra renes est, & humores à venis illis tãtopere remoti, ꝙ ea euacuatio parum aut planè nihil potuisset prodesse.

mente prorsus aberrarũt. Quàm vt adhuc clarius explicemus, quid cõcoctionis & cruditatis nomẽ apud Hip. & Gal significet: quotue modis res crudæ aut cõcocta ab ipsis dici solẽt aperiendum est. primũ itaq; cõcoctionis nomen ab Hip. 6. de vulg. morbis vsurpatum est, pro quacunq; ad mediocre temperamentum, ac animanti conueniens adductione: siue ob mutationẽ ætatis, siue ex aliqua vel extrinseca causa ea prouenerit, idq; dũ ait. Morbi simul nutriti in senectute relinquũt & per concoctionem, & solutionem, & rarefactionem. Quod Gal. exponens, hæc, inquit. Igitur cum hic frigidorum meminerit: constat & ipsum concedere quædam excalidis in seniori ætate posse dissolui, siquidem contrariorum cõtraria medicamenta sunt. Rari autem hi sunt, vt calidæ cephaleæ, & æterocraniæ vocauit dolores capitis, & renum calidi afectus, & articulares dolores, quicunque ex valdè calida causa oriuntur. Iste solutionis modus inter concoctiones reponitur: concoctione videlicet omnem ad mediocre tẽperamentum adductionẽ significante. *Eodem concoctionis significato vsus quoque (vt opinor) Gale. est, & in aphorismorum com-*

mentarijs, & in libris de crisibus dum dixit: morbos ijs diuturniores qui intra 40. diem iudicantur non admodum solere per sudores terminari, neq; omnino per excretiones sed per concoctionē, vel per abscessus. Et rursus dū quandoq; ait, à calore præter naturam morbos frigidos cōcoquit. Quod in lib. quoque de compositione medicamētorum secundum locos, & secundum genera idem Gal. seruare videtur inquiens castoreum, myrrham & huiusmodi medicamēta coquere: quæ tamen longè calidiora sunt, q̃ ea quæ propriè concoctoria medicamenta appellantur: vt ex eiusdem Gal. dictis quinto de simpliciū medicamentorum facultatibus satis constat. Hic concoctionis modus à sermone nostro prorsus abigendus est: cùm latius pateat quam is quem quærimus, prauisq; humoribus nō solùm in diuturnorum morborum, sed in acutorum etiam solutione, debetur. Aliud cōcoctionis significatum id est, de quo Gal. tertio facultatum naturalium pertractat, quod propriè alimentis cōuenit. Est autē qualitatis adeptio qua id quod cōcoquitur aptum redditur vt animans nutrire possint. Hoc concoctionis modo, pars ea ciborum solummodo, & succorum quæ perfectè animali assimilari potest concocta merito dicitur quando qualitatem

litatem illã susceperit. Atq; is (vt iam diximus) ppriſsimus eſt concoctionis modus: cui cruditas quædã opponitur: nẽpe qualitatis illius defectus cũ aptitudine ad eam ſuſcipiendã. Poſtrema concoctionis ſignificatio eſt, naturæ victoria contra cauſas præter naturã, rei in quã ipſa agit, inexiſtentes, earumq; debellatio. Quæ tranſmutationem ipſius rei ſequitur: dũ in ſubſtantiã animalis tranſmutatur, quantum tamen eius natura concedit. Qua concoctionis (ni fallor) ſignificatione vtitur Gal. 3 de ratione victus in morbis acutis dicens aquã quantumuis optimam tarde concoqui. Ea enim non quia tarde nutriat ob id tarde concoqui dici poteſt, cũ nullo modo alat vt Gal 4 Aph parte 3. de ratione victus in morbis acutis 4. de vſu partiũ corporis humani, & alibi teſtatur. Cui Auicẽna etiam conſentit 2. fen. 1. canonis. Qua itaq; ratione Gale. aquam quantumuis optimã tarde concoqui dixit? Non alia certè, q̃ eo quoniam in ventriculo tarde vincitur, & trãſmutatur. Aqua igitur ac cæterarum potionũ ciborumq; partes aqueæ poſtrema concoctionis ſignificatione concoctæ merito dicentur quando a vẽtriculo & iecore fuerint trãſmutatæ, ac animali quãtum eorum natura admittit aſsimilatæ, q̃quam nutrire nequeãt: ſed poſtquã

trāſmutata ſunt, per renes ad veſicam ferātur, indeq; mictu excernantur, ut clariſſima eſt Gal. ſententia 4. de vſu partium corporis humani, & 2. de facultatibus naturalibus. Quo fit vt ij maximè reprehendendi ſunt, qui vrinā in iecore generari autumant: cū tamen nihil aliud ea ſit, q̃ aqua quā bibimus, aut aliarū potionū & ciborū aquæ partes. Sed de hoc latius, ſi quādo dabitur occaſio, diſſeremus: nūc enim ad propoſitū redeundū eſt. Nouiſſima itaq; concoctionis ſignificatio non ſolū vrinis, ſed omnibus etiā alijs excremētis, puri, cæteriſq; prauis humoribus quando à natura victi ſunt cōuenit. Id tā apertè Gal. 2. de ratione vic. in morb. acut. oſtēdit, ut nemo niſi admodū peruus illud unq̃ negare poſſit. ait
Nempe bilioſa cruda appellauit, quoniā & excrementorum concoctionem appellat q̃ quā mutata nutrire non poſſunt, vt bilis vtraq;, & qui ἰχῶρες dicuntur. Veiū tamen quoniam & talia euincit natura, concocta quidem vocare conſueuit Hip. excrementa huiuſmodi, quæ à natura ipſa euicta sūt cruda verò quæ non ſunt euicta. Ob id & pus in inflāmationibus q̃ concoquuntur fieri ait, q̃q̃ pars nulla ex pure alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis vocatis humo-

humoribus,& pituita. Quę reliquū perfectionis adepta, & prorsus cocta nutrire possunt. Si igitur biliosorū humorū concoctio existit, vt sanguinis q in inflāmatione est, in pus migrātis: intelligentibus nobis cōcoctionis nomen in suo vniuersalio re significato. Est autem vniuersalius, cum natura causis fortior fuerit, pmutaueritq; eas suo robore. Quę igitur veluti in anima carente corpore putrescūt, nihil ad pmutationem cōferente calore innato à cōcoctionis ratione degenerāt. Hoc sanè cōtingit aquosis his humiditatibus q̄ p vrinam excernūtur: atq; ob id crudas vrinas cōcoq dicimus, q̄q corpus ex concoctis vrinis ali non possit. Generali prætereà hoc concoctionis significato vtimur, cū vel catarrhū vel coryzam, vel fluentes ex his humiditates, vel easq; ex oculis maneāt, aut crudas aut concoctas esse dicimus. Ad hūc modū & bilem vel crudā, vel incoctā, vel coctam esse pronunciamus. Cruda quidē flaua admodū est & acris, & malè olens: cocta autē & pallidior, & minimum malè olens. *Hæc Gal. sententia si eā diligēti examine perpendere voluerimus, luce ipsa clarius demonstrabit, non*

stremo concoctionis significato: hoc est, victi, ac debellati à natura, & quantum fieri pōt animali assimilari Huic cōcoctioni, cruditas etiā q̄dam impropriè dicta opponitur q̄ prauis quoque humoribus ratione partis prauæ attribui potest: quādo causa p̄ter naturā eos inuadūt. Quæ si tātopere p̄cesserint, vt naturæ actioni præualeant, continue humores crudiores dicētur: hoc est, naturæ magis rebelles & contumaces. Verū (clarioris doctrinæ gratia) in resignata versemur: atq; sanguinē ipsum extra p̄pria vasa delatū in mēbro aliquo contineri supponamus. Is cùm non sit in loco sibi conueniente, tandem necessarium est vt putrescat. Cùm igitur putredo eum euaserit tunc crudus dicetur quia quodammodo naturæ rebellis & contumax. Talis autem redditur à calore præter naturam, q̄ ipsum naturæ aduersissimum facere intendit. At contra, membrorū solidorum innatus calor illum in membri substantiam transmutare & naturæ familiarissimum facere nititur. Hinc oritur inter hos duos calores pugna altero nempe eo qui præter naturam tētare sanguinem naturæ maximè rebellem & contumacem facere: reliquo verò ipsum ei familiarem, & membris similem reddere. At qui si putridus calor naturali præualeat, ipsiq; domi-

netur, tūc sanguis continuè crudior fiet: hoc est, natura magis aduersus, & contumax: & pus ex eo generabitur minimè album, inæquale & fœtidum, quale in vlceribus fieri sæpissimè videmus. Quod si adhuc vlterius procedat calor ille putrefaciendo, tandē crudissimus, & malignissimus sanguis reddetur: nec amplius concoctionem admittet. Quin potius membri substantiā in quo continebitur putredo præhendet, idq; in perniciem ducet. Quod in Gangrænis, alijsq; cōsimilibus morbis euenire certissimum est. Verum si innatus calor solidorum mēbrorum validior putrescente sit, sanguinem quem putredo inuaserat, transmutabit & membro in quo is continebitur tātum assimilabit quantum putrescentis substātiæ natura concedet. Et tunc substantiam quandam obtinebit, quæ ad membrorum solidorum substantiam propè accedet: & pus optimū, ac postrema concoctionis significatione, bene cōcoctum appellabitur. Id autē album erit, æquale, & minimum malè olens. Hoc Gal. 1. in Hipp. prognostica commentario 5. de simplicium medicamentorum facultatibus tam apertè nos docuit, vt de hoc dubitare, nemo qui sanè sit mentis, debeat. Illud idem q̄ de putrescente sanguine dictum est, de alijs quoque prauis humoribus vt

tales

tales sunt: dici debet, vt præposita sententia Gal. ex 2. de ratione victus in morbis acutis addicta clarissimè ostendit. Nam si à natura vincantur & transmutentur, debelllenturq́; causæ præter naturam in eis existentes, tunc postrema concoctionis significatione concocti dici meritò poterunt, quãuis non sint apti nutrire. Nam quæ eo modo concoquuntur non ex necessitate nutriũt. At quamobrem concocti dicentur? Non mehercle quia à parte bona seiuncti sint, vt quidam aiunt, nec quia eam indicent bene concoctam vt alij (nisi id à posteriori & per viã signi dicatur. In qua re grauissimi etiã viri hallucinati sunt) sed quoniam à natura, eorum prauitas debellata est: & ipsi quantum eorum substantia admittit, facti sunt naturæ familiares & membris similes. Similiter de vrinis, cæterisq́; excremẽtis dicendum est Ex horum autem transmutatione, aut concoctione, nobis postmodum indicatur caliditatem innatam obtinuisse humidum. Et hoc modo intelligenda est Aristotelis sententia 4. meteorologicorum, quæ in fauorem aliorum supra adducta est. quemadmodum aphrodisiensis Alexãder eam exposuit: Inquit enim. Quoniam verò ex hoc quod humidum à proprio calido superatur concoctio statuitur,

idcirco dicit sanitatis signa esse talia: ea videlicet quæ cõcocta dicuntur, & vrinæ, & alia sedimenta, & omnino superfluitates. Horum namq; cõcoctio, inditio est quod propria animalis caliditas super humidũ obtineat. *Et quæ deinceps. Accedit ad hoc, quod ipsemet Aristoteles paulo inferius de cruditate loquẽs hæc de huiusmodi rebus scribit.* Vnde & vrinæ, & seccessiones & catarrhi crudi dicuntur propter eãdem causam. Eo enim quod non sunt obtenta à caliditate neque constant cruda omnia appellantur, *Ratio itaque formalis cur hæc cruda vocentur. hæc est, non obtineri à calido, neque constare: concoctionis itaq; per contrarium, ratio formalis erit, à calido obtineri & constare: non autem indicare partem bonam rectè fuisse cõcoctam vt illi falsò existimarunt. Praui itaque humores (vt ad rem reuertamur) vt tales sunt (hoc est, ratione partis praua) concocti tunc dicuntur: quando causa præter naturam in eis existentes victæ & debellata sunt, hiq; quantum eorum natura patitur animali assimilati. At si res contra se habeat, & causæ innato calori præualeant, tunc humores natura contumaces & rebelles reddentur. Hanc humorum dispositionem, si quis eorum prauitatem*

tem appellet recta, ac propria voce vtetur: sin autem cruditatem vocare malit, latiore quidem vtetur cruditatis significatione, nō tamen à veritate aberrauit, vt primo de symptomatū causis testatur Gal. Verū quoniam & sanguinis putrescenti, & alijs humoribus prauis, qua concoctionem admittere possunt, semper aliquid boni mistum est, ꝙ perfectè transmutari potest in substantiam membrorum, propterea natura, vnica actione (sicut in cibis quoq; facit) utrāq; partem transmutare pergit: eam nēpe, qua nutrire potest. q̄ causa prater naturam non attigerunt, & illam q̄ eadem iam inuaserunt, qua nullo modo nutrire nequit. Vtramq; igitur partem vnà transmutat, & animali assimilat, sed priorem ita assimilat. ꝙ membra alit: reliquā verò quantum fieri potest, eiusq; natura concedit membris assimilat, sed nunquam perfectè sicut priorem faciebat. Ob id si duo hac inter se comparentur, quia prior pars perfectè transmutatur, ꝑpterea absolutè concocta dicitur: nouissima verò, quia perfectam illam transmutationem non adipiscitur idcirco partis bona cōparatione, semicoctum excrementum vocari poterit, vt Gale. 2. in 1. de vulgaribus morbis commentario censuisse videtur. Hanc natura actionem, si totam conside-

remus, cùm in partus bonæ transmutationē terminetur, propterea, ab ea potius tāquam à perfectiore cōcoctio appellari debet: atque partus illius ratione propriè concoctio vocabitur. Quod 2. in 1. de vulgaribus morbis Gale. considerauit, dum eam sententiam quæ supra pro secunda secta adducta est protulit. At si prauam partē per se consideremus nō conferentes eam bonæ, tunc & ipsa (quæ eius comparatione semicoctum excrementum appellabatur) concocta dicetur, postrema concoctionis significatione: hoc est, à natura victa & superata, vt supra ex Gal. 2. de ratione victus in morbis acutis ostensum est. Sed quis iure optimo quæret: quamobrem praui humores quibus nihil boni admistum est, à natura concoqui nequeunt? Huic quæstioni authores secundæ sectæ facilimè se satisfacere credunt, dicentes: ꝙ id euenit, quoniam concoctio non est prauorum humorum, sed bonorum solummodo, & qui nutrire possunt. Cùm itaq; in illis humoribus nihil sit ꝙ nutrire valeat, quomodo vnquam concoquentur? Sed grauissimè falluntur. Nā & si id quod dicūt de secūda cōcoctione quæ propriè concoctio appellatur verum est, de postrema tamen, id est, falsissimum: cùm & aqua quæ haud nutrire potest, & similia concocta eo

modo

modo dicatur. At quanam igitur est causa quod prauiorum natura humores concoqui nequeunt? Quæ? Non me hercle partis bonæ carentia: sed causarum præter naturam vis, cui praualere non potest calor innatus. Quo fit vt ij sint per cruddi, & maligni permaneant: nec vllo pacto trãsmutari ac vinci possint. Quod etiam quandoque prauis humoribus accidit, quibus aliquid boni est admistũ. His enim aliquãdo causæ præter naturam tam validè existũt, quòd calor innatus eis resistere non potest, sed ab illis superatur. Et tũc humorem in extremam cruditatem & prauitatem perueniunt: & tandem membrum in quo continentur & ipsum animal quandoque, in perniciem ducunt. Hæc sunt quæ mihi de prauorum humorum concoctione & cruditate dicenda uidẽtur. Ex quibus, liquidò cõstare arbitror, quodnam sit medici munus in procuranda prauorum humorum cõcoctione. Nam cùm eorum concoctio (vt dictum est) nihil aliud sit, quàm causarum præter naturam in eis existẽtium debellatio, ac naturæ contra eas victoria, idcirco medici officium est, cùm prauorum humorum concoctioni studet, primum causis præter naturam contraire, easque imbecilles reddere: deinde calorem innatum quantum fieri potest manu-

tenere ac seruare. Verùm quonam modo hæc absoluere poterit? Quo? Illud quidem, debitis euacuationibus, & in tempore adhibitis, alterationibus, & alijs deniq; remedijs, quibus causæ præter naturam oppugnari solent, optimè perficiet. At reliquũ duplici ratione assequetur vt Gal. 2. in 6. de vulgaribus morbis nobis significauit. Nam cũ calor innatus moderata quadam difflatione & vẽtilatione (vt ita dicam) seruetur ob id medicus q natura præsto esse vult, vt causas prauis humoribus inexistentes superet, imo moderatam caloris difflationem & dissolutionem si ea adsit, prohibere conetur. Quod in magnis inflãmationibus sæpissimè vsu venit. Eas enim, si emplasticis medicamentis innata caliditatis dissolutionẽ prohibeamus. Natura melius atque facilius cõcoquet, quàm si calorem innatum dissolui permittamus. At si prohibitus sit calor innatus difflari (vt in putridis febribus propter obstructiores plurimum euenit) tunc totis viribus enitendum, vt in pristinum statum is reuertatur, ita vt moderatè diffletur. Verùm hac de re latius disserere præter rem esset. His itaq; omissis tempus iam est vt ad quæstionem nobis primo intentam pedem conferamus.

IN prima huius operis parte atque secunda medicorum ferme omnium qui nostris temporibus arti operam aliquam concedunt circa propositam quæstionem controuersias, quantumq́; omnes in eius dissolutione aberrẽt abunde ostensum est: in tertia verò quidnam sit prauorũ humorum concoctio contra multorũ decreta exarauimus. Nunc autem quæ fuerit vera Hippocratis ac Galeni sententia, de humorum purgatione in morborum initijs tentanda (quod à principio proposuimus) explicandum. Verùm vt id melius facere valeamus, quædã propositio huic negotio summopere vtilia ad examen reuocãda sunt. Cùm ægrotantium corpora nobis sese offerunt purganda illud imprimis considerare debemus: nunquid scilicet ad purgationes parata ea sint, an secus. Atque si illa ad purgationes parata videantur, tunc ipsa purgare nobis licebit: sin minus, omnino purgationibus abstinere oportebit: nec prius corpora purgationibus tentanda erunt, quàm ad eas parata fuerint. Vt autem corpora ad purgationes parata sint, primo ea omnia ab illis abesse oportet, quorum 1. Aphorismorum parte meminit Galen. hæc inquiens, Nam qui multa cruditate laborãt, quiq; tenaces aut crassos cibos sumpserunt: qui

Verùm hac de re latius disputare præter rem esset. Sat enim sit, nos ex Hip. ac Gal. decretis ostêdisse, in principiis morborum nobis quandoq; licere corpora purgationibus tentare etiam cum humores non turgeãt: idq; cohibendæ ac (vt ita dicam) minorandæ fluxionis humorũ gratia, quãdo hoc sanguinis missione ob dictas causas facere nobis concessum non est. At quoniam rarò accidit cum corpora adeò imbecilla, vt sanguinis missionẽ tollerare nequeant, à magnis ac vehementibus fluxionibus molestentur: pueri verò ob innatã propter humidum corporis habitum, euacuationem, validis his remediis non multũ egeant: & qui pleuritide & similibus morbis laborant acuta febre ac vehementi & magno morbo plurimũ detineantur. proptereà rarò quoq; euenit, vt alio q̃ sanguinis missione, magnas & vehementes fluxiones sistere oportunum sit. Raro itaq; non solùm quando humores turgent, sed etiam quando fluunt ad determinatam partem veniunt in vsum purgationes. Quæ Gale. fortè respiciens 2. Aph. parte hac ait. Circa initia illorum morborum in quibus speramus ægrum conualeturum, tentandum est maiora afferre remedia, de quibus dixit Hip. si quid videtur mouendũ moue, sunt au-

tem hęc maximè venæ sectio nonnunquã & purgatio. *Hæc mehercle dictio* nonnunq̃, *quam purgationi præposuit satis apertè demonstrat, rarò in morborum initijs venire in vsum purgationes, plurimum verò sanguinis missiones: q; dictio*, maximè, *venæ sectioni apposita, clarissimè ostendit. At si rarò in morborum principijs purgandũ, quando itaq; id accidet? Quando? Nempe cũ turgent humores. Deinde quãdo ad membrum aliquod fluunt, aut saltem parati sunt fluere, & sanguinem mittere non est opportunum propter dictas iam causas. Quod quidẽ cùm rarò accidat rarissimeq; in morborũ initijs corporibus ad purgationẽ paratis occurramus, idcirco Gal. (vt arbitror) eo modo loquendi vsus est nobis indicans in morborum initijs plurimum sanguinem mittendum, rarissimè verò corpora purgãda. Ex quo lucidissimè apparet minorantes toto (vt aiunt) cœlo à Gal. mente aberrare. Sed quis vlterius & nõ immerito quaret, cum in morborum initijs humores semper crudi sint, vt in libr. de crisibus & alibi sepissimé scripsit Gale. quomodo itaq; corpora rectè in principijs morborum purgabimus? & potissimũ cum Hipp. 1. Aphor. parte neget cruda medicamento tentanda esse, nisi turgeant: non turgent autem,*

quando

quando mouentur ad determinatam partem. Hanc difficultatem soluere nescientes qui minorantibus aduersantur, in maximos errores lapsi sunt Cui tamen nos facillimè respondemus, ꝙ & si humores qui in partem affectam fluxerũt, & in ea firmati sunt, crudi semper in morborum initijs existunt, tertia cruditatis significatione (quæ purgationes maximè impedit) illi tamen ꝗ adhuc sunt in motu, & ad affectã partẽ fluunt. & ij ꝗ parati sunt fluere, non ex necessitate crudi sunt, sed sæpissimè cõcocti Quod nobis clarius sic etiam apparebit, si sanguinem & biles ex quibus potissimũ vehementes fluxiones & magna eorum habent diligenti examine perpenderimus. Nã neq; sanguinis, neq; biles priusꝙ in parte ad ꝙ feruntur, firmẽtur, plurimũ crudæ sunt: nec 2 nec 3. cruditatis significatione: (primam enim vt à pposito nostro alienam iam à sermone nostro abegimus) cũ secunda concoctionis significatione, soli pituitosi humores crudi meritò appellari possint: (vt in 3. huius operis parte ostensum est) reliq. verò humores aut concocti aut supercocti. Nec etiam 3. cruditatis significatione humores illi crudi dicẽtur, nisi eos causæ præter naturam inuaserint prius ꝙ in affecta parte firmentur: ꝙ non ex necessitate contingit. Erunt

51

emplo insistamus) ita vt immineat periculum suffocationis, nisi ea fluxio sedetur, idq; sanguinis missione facere nobis non liceat, aut ob viriū imbecillitatem, vel propter ætatem aut corporis habitum, quid per deū immortalem tūc agendum est? Profectò longè melius videtur fluentes humores etiam ꝙ crudi sint, purgationibus reuellare, q̄ permittere ægrotantem suffocari. At si id faciemus Hip sentētiæ aduersari videbimur. Quid itaq; agendum? Ego equidem tam ancipitem rē prudentis medici ope indigere arbitror, qui vtramq; indicationem optimè timetur: eā nempe quæ à cruditate humorum sumitur, quæ purgationem omnino impedire videtur: & illā non minus quæ à vehementi & magna humorum fluxione capięnda est, quæ purgationem tūc admittit cū sanguinis missioni nullus est locus. Quibus indicationibus rectè perpensis ei maximè ipsum intendere oportet, quæ validior videbitur. Vtrumque enim malum apparet purgare scilicet humores crudos, & permittere morbum tantopere augeri vt in maximum discrimen ægrotantem perducat. Inter duo itaq; mala id ꝙ maius est proculdubio vitandum. Nāq; si ægrotanti maiora nocumenta purgationem allaturā videamus q̄ sit emolumētum quòd ipsi ea fluen-

tium humorum reuulsio, & retardatio, afferre possit, tunc purgatione abstinendum erit. Sin verò res cōtra se habeat, indicatio quæ à cruditate humorum capitur præteriri debet: atque in ea respiciendum quæ magna & vehemens fluxio nobis indicat: & si purgare opus sit purgādum. Nec Hip. Aphor. huic rei (vt opinor) aliquemodo refragatur: cùm de ea purgatione ipsi sit sermo quæ vt peccantes humores euacuemus, corporibus adhiberi solet: non autem de ea, quæ fluxiones cohibere intendimus. Nam in hac auxilio naturæ non egemus vt ea scilicet euacuationi opituletur: cū trahere humores ad contrariā partem ei ad q̄ mouet natura nitamur. Quod quando euacuandi gratia purgamus, maximè considerādum est. Nam quæ ducere oportet quo maximè natura vergit per loca conferentia eò ducere conuenit, vt 1. Aph. parte præcipit Hip. Cùm itaq; idem dicat concocta medicamenta ut Gal. in illius sentētiæ expositione ait, quoniam tunc naturam etiā habebimus euacuationi sponte adminiculantem: propterea nihil aliud arbitrari possumus q̄ Hipp. locutum fuisse de purgatione, qua intendimus corpus purgare, non fluxionem cohibere. Hæc itaq; cùm sic se habeant, vt dictum est, ꝓpterea in purgationibus quibus

fluxiones uehementes sistere tentamus, id summopere cauendum est, ne partem humorum in membro firmatam atq; in eo fixam purgatorijs medicamentis aliquomodo moueamus: vt 4. de ratione victus in morbis acutis his verbis nobis Hip. præcauit. Quicunq; autem ea quæ inflammantur statim morborũ inter initia medicamento soluere conãtur, ij ab irensa inflammataq; parte nihil adimunt. Nõ enim cedit obsequiturq; quæ adhuc cruda est affectio. *Et quæ deinceps. Huius sententiæ duæ hæ dictiones,* soluere, *&* conantur, *apertè ostendunt Hip. in inflammationũ initijs, eam solummodo purgationem vetare, qua humores in parte inflammata firmati, eiq; infixi moueantur: non autem illam qua fluxiones humorum sedari possunt. Quod quidem non est conari soluere inflammationem, sed prohiberi ne supra naturæ vires augeatur. Id respiciens (vt arbitror) ipse quoq; Hip. 2. eiusdem lib. pleuritide laborantibus, quando dolor ad septum trãsuersum fertur, mediocrem purgationem præcepit: vt modus loquendi quo vsus est satis demõstrat. Non enim dicit* φαρμακεύειν *aut* καθαίρειν δεῖ *sed* μαλθάσσειν *hoc est, molire oportet, moderatam purgationem tentandam esse indicans,*

qua humores in parte inflammata firmati non moueantur. Quodsi quarto eiusdē libri eandem curationem pertractans vsus sit dictione φαρμακεύειν eo modo intelligenda est, vt in parte legitima eam intelligi oportere indicauit. Accedit ad hoc quod fortè sententia illa quarti de ratione victus in morbis acutis inter legitimas Hippoc. non est reponenda. Nec cuiquam mirum videatur Hipp. veratro nigro mediocrē purgationem tentasse, quando & ipse Gale. 2. in lib. de articulis cōmentario purgationē quæ fit per veratrum albū in raphanos infixum, inter mediocres purgationes enumerat. Nihil enim phibet validis pharmacis moderatè tamē sumptis: moderatas quoq; purgationes moliri. Quod arabum medicorum præstantissimus Auicenna 1 fen. 4. canonis nobis significauit, dicens, Exhibere medicinā fortem debilem, fortē quo ad virtutem debilem quo ad quātitatem. *Nec veratri nigri vis adeò terribilis antiquis medicis visa est sicut nostris temporibus multis videtur, q tamen eo nunquam vsi sunt. Quodsi aliquando fecissent, eiúsque vim in purgando experti fuissent, illud absq; vlla prorsus molestia purgare cognoscerent. Sed de hoc latius in antiquæ medicinæ apologia differemus. Nunc enim iam tempus*

est

est ut ad quiescentes humores sermonem co̅uertamus. Humores itaq; qui quiesc ũt & nullo modo mouentur, nec moueri parati sunt: (de his enim unà cũ fluentium humorum indicatione pertractatum est utrorũq; indicationes contingentes) sed in membro aliquo firmari atq; in eo fixi reperiuntur, in morborũ initiis nullo modo purgatione tentandi sunt. Hoc Gal tã apertè 4. de ratione victus in morbis acutis affirmat, ut id nemo, nisi admodum proteruus inficias ire possit. Quarto (inquit) die purgandum indistinctè pronuntiauit. Neq; enim inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi iniungere oportet, desumpto à numero dierũ scopo: sed quod Hip. sensuit est exequendum. Nam vel statim ab initio priusquam in partem aliquam confirmentur humores medicãdum, vel postea cùm ad maturitatem peruenerint. *Sed maximã hoc quoque difficultatem habet, nunquid scilicet id verũ sit q in p̃posita sententia dictum à Gal. est, quando humores fuerint tenues & serosi. Nã hi in principiis morborum etiam q quiescant purgationem admittere uidentur: cũ Gal. in lib. illo cuius inscriptio est, Quos quibus ue medicamentis & quo tempore purgare liceat, de tenuiũ hu-*

morum purgatiõe hæc scribat. Et ad hæc omnia tempus etiã mostrabũt si quidem inter initia morbi tenues & serosos humores euacuabis, vbi crassi & tenaces fuerint quales suapte natura pituita est, & atra bilis cõcoctionem expectabis. *Humores itaq; tenues etiam quod quiescant & in membris firmati sint purgari posse videntur. Quod si dixerimus, quo itaq; modo ipsi Gale. non aduersabimur? qui in sententia supra adducta, ex 4. de ratione victus in morbis acutis præcipiebat, vt Hip. decretum obseruaremus: nempe priusquam impares confirmentur humores, eos purgantes. aut quando iam firmati sunt, postquam ad maturitatem peruenerint. Huic perarduæ quæstioni (quæ multos in grauissimos errores pduxit,) id respondendum arbitror q Gal. in dictis duabus sententijs, diuersas, ac fermè contrarias indicationes respexit: quarum quidem vnà, quæ videlicet ab humorum substantia capitur, nempe ab eorum tenuitate, quantum est ex se purgationem semp indicat: altera verò quæ sumitur ab humorum quiete, & (ut ita dicam) ab eorum impactione & fixione in mẽbris, purgationem omnino prohibet: nisi prius concocti sint humores & à natura victi. Ex his autem indicationibus*

nibus priorem quidem, in libro eo. Quos quibusúe medicamentis, ac quo tēpore purgare liceat, considerauit: nouissimam verò 4. de ratione victus in morbis acutis Verùm cùm duo hæc apposita sint, contrariaq́ indicent quodnam ex his, præponemus? Certè si ea per se sola consideremus non magis vni quàm alteri inhærēdum est. Sed cætera respicienda. Nam si vnà cum humorum quiete adsit eorū cruditas proculdubio duo hæc quæ purgationem impediunt, humorum tenuitati solæ prævalebunt: & tunc nullo modo purgandum. sin autem tenuitati humorum, ipsorū concoctio aut motus coniungatur, tunc ad purgationes accedere poterimus: cùm plura purgationem indicēt quàm prohibeant. Diuersa itaq; respiciens Galen. diuersa quoque varijs in libris pronuntiauit: Quinimo eodem in libro, modo dixit tenues humores nulla expectata cōcoctione purgandos: modo nisi turgeant humores, sem per expectandam concoctionem: neq; ipse prius purgare bilem aggressus est quàm corpus præparauerit., vt ex libro de facultatibus purgantiū medicamentorum satis constat. Nunquid igitur Galenus sibi ipsi contradicit? Minimè quidem. Sed diuersas indicationes considerans varia quoq; in diuersis locis pronuntiat. Quod Aui-

do purgemus expectari nō debet: sed partim cōcoctioni studēdum, partim purgationi: vt pars concocta educatur p̱ aluum, modo per eā viam patientis membri situs, humores educendos esse demonstret. Vnde vt exemplo res clarius manifestetur in iecoris inflammationibus, quæ partē cauam infestant, non omnium humorum qui in parte affecta continentur expectanda esse concoctio, anteq̄ aliquo modo eos purgemus, sed quando eorum aliqua pars concocta fuerit, tunc leui purgatione, quæ facilè cedentem & concoctam humorum partem attrahat, crudam verò non agitet, humores educi possunt. Hoc Galenus 13. methodi medendi apertißimè nos docuit, dicēs. Nam sicut Iocinoris cauū per aluū purgatur vt paulo superius diximus, sic gibba eius per ea quę modicè vrinas mouent, cuius generis est apiū: procedente verò tempore vbi phlegmone iam concoquitur valentioribus vti licet, asaro, & cæltica nardo, & phu quod vocant, & petroselino & smyrno, & meo, sicut etiam per vētrem vacuare si cauum afficiatur cnico cibis admixto, & vrtica, & mercuriali, & epithymo: & polypodio, omnibus præterea quæ aluum modicè deiiciūt, magisq; in remis-

siue moueantur humores, siue quiescant, siue tenues, siue crassi sint, magna febre ac vehementissima ægrotantem molestante, nunq̃ purgãdum. Et propterea vt supra diximus Hip. 4. Apho. parte, præcipit vt in morbis acutis, cùm turgẽt humores prima die, vel (vt Galenus ait saltem altera purgemus, priusquam febris vehementia augeatur, quæ deinde purgationem impediet. Nam cùm adest febris vehementia corpus purgationibus nullo modo tentare debemus, ob multas causas, & potissimum ꝑpter eam quam in lib. de purgatorijs tetigit Hip. dũ hæc scribit: Quicunq; sanè validis febribus corripiũtur his vsque ad febris remissionem purgatoria medicamenta ne dato, sin id nolis saltem ne citra quartum decimum diem. Carnes enim ipsorum, & ventres medicamentũ retrahunt. *Et q̃ deinceps. Cum enim purgatoria medicamẽta idcirco humores attrahant quia ipsis similia sunt (si Hip. & Gal. medicorũ facillimè principibus fides abroganda non est) & ipsis calidiora (hæc enim est vt Gale. 5. de simpliciũ medicamentorũ facultatibus nos docuit, eorũ q̃ se attrahunt ratione similitudinis natura, vt semꝑ calidus minus calidũ ad se trahat) ꝑpterea cũ in febribus magnis ac vehemẽ-*

tibus humores valde calidi sint, oportebit purgans medicamentum calidißimum esse. Quod si erit, magis membra & corpus totum calefiet quam conueniat: atque vehementius febris vlterius aucta, in graue discrimen ægrotantem perducet. Sin autem purgatorij medicamenti caliditas ab humorum caliditate superetur tantum abest vt id humores trahere poßit, vt contra potius ab humoribus scilicet trahatur, atque ad membra ut dicebat Hip. ducatur. At si vnum aliud non excesserit, sed in caliditate paria fuerint, nec humores medicamentũ: neque hoc illos ad se trahet: multa hoc modo ægrotanti nocumenta accidẽt, quæ lõgum esset recensere, & à proposito nostro alienum. Ex quo clarißimè patet quãtopere aberrent qui in magnis ac vehementibus febribus ægrotantes purgationibus tentare nõ verẽtur. Hæc itaque cum sic se habeant vt ostensum est, non immerito subit mirari cur Auicenn. 4. fen. 1. canonis in febrium pestilentium initiis: (quæ tamen vt ipsemet refert & ei Gale. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus consentit interius vrunt & si exterius sæpißimè placidè videntur) purgationem quando alij humores à sanguine peccauerint præcipiat: & potißimum cũ eo tempore humores crudi sint, & sæpè quiescẽ-

tes,

tes, & membris impacti. Nisi fortasse dicere uelimus Auicennam purgationẽ præcipere reuulsionis gratia, vt videlicet venenosa qualitas à nobilioribus membris retrahatur atq; ad ea ferri prohibeatur. Verùm quoniam non ignobilis author Cornelius Celsus, cui Paulus quoq; Aeginetta Aetius. Rursus cæteriq; probatiores medici consentire videntur, minimè vtile esse cẽsuit in pestilenti febre aluũ purgatorijs ducere, propterea satius existimarem Auicennæ sentẽtiam medicorum antiquorum sententijs accõmodare à quibus omnia fermè transumpsit. Quod optimè fiet si eius dicta nõ de purgatione, sed de euacuatione eorum quæ in ventre continentur intelligamus. Nam & Celsus & alij pituitã in vẽtriculo existentem in febribus pestilentibus vomitu educi posse nõ negãt. Quinimmo Celsus de pituita in stomacho retẽta hæc inquit: Si pituita in stomacho coiit inclinata iã accessione vomere cogẽdus est. *De hac euacuatione opinor intelligendam esse Auicennæ sententiã, non autem de ea quæ purgatorijs medicamentis effici solet: & non de hac sola quæ per vomitum fit, sed de illa etiam cuius meminit Hipp. quarto de ratiõe victus, in morbis acutis in febris ardẽtis curatione dum ait.* Quod si amarũ os fue-

rit vomere confert, & ventrem subluere. Verùm si adhæc non aperiatur lacte asinæ cocto purgabis *Non enim sola pituita in ventre collecta educenda est, sed etiã bilis si in eo contineatur: eo nempe modo quem illius sententiæ author nos docuit. Qui in extrahenda bile lacte asinæ usus est: non purgatoriis medicamentis ob rationem quam Gal. eam sententiam exponens iis verbis nobis tradidit.* Quod omnino quidem eam quæ in ventre est bilem euacuare præcipiat, timeat autẽ purgatoria medicamenta, ꝙ & acria & prorsus calida sint, ob id ad lac asinæ diuertit: vt potè ꝙ nullã vt non aliud vllum habeat acrimoniam, sed præ omnibus vnum humiditate exuperat, & ob id solum ventrem subit. *Quo fit vt merito dicendum sit Hip. (si eius fuit illa sententia qua illo digna Gal. visa est) impropriæ purgationis nomen sumpsisse, pro ventris lenitione De qua verisimile est ipsum quoq; Auicennam locutũ fuisse, & non de illa quæ purgatoriis medicamentis consueuit fieri vt grauissimi alioquin viri censent. Verùm Hip. dicta temere intelligenda non sunt (vt multi faciunt) sed ea adhibita distinctione quàm modus loquendi ipsius nobis indicat. Nam primo in ardentiũ febrium*

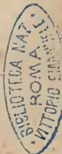
curatione

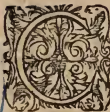
curatione clysteribus tentanda est eorum quæ in ventre continentur eductio. Quod si clysteribus venter aperiatur (vt Hip. verbo vtar) tunc ab iis desistendum quæ per os intro sumpta aluum leniunt. Si verò id clysteribus non assequamur, lacte cocto vt consueuit Hipp. aut lactis sero vt Gal. vel cassia fistula vti nos solemus, venter leniendus est. Nam id Hip. adducta sententia, ac modus loquēdi quo vtitur satis apertè indicat. Ait enim. Quod si os amarum fuerit vomere confert & ventrem subluere. His contentus esset ille si venter aperiretur. *At si non aperiatur venter (inquit) ex iis, lacte asinæ cocto purgabis. Quod fortè respexit Auicenn. 4. canonis in communi febrium putridarum curatione quando dixit, clysteriis vsum præ cæteris lenientibus aluum, sibi placere, nobis significās, vt ab eo tanq̄ remedio maximè pficuo in febriū putridarum curatione cū aluum lenire intēdimus, incipiamus. Quod si ad hoc, illud sufficiat, aliis certè corpus molestare non expedit. In qua re quātopere deficiant medici q̄plures vnicuiq; videre licet: cū in febrium putridarū curatione etiā quod cōmodè vēter clysteribus & solutionibus leniatur nihilominus cassiam ægrotantibus semper propinant & ingerendam præbent. Sed*

borum errorem apertius in antiquæ medicinæ Apologia nostra detegemus: idcirco hæc derelinquentes ad propositum reuertamur, ac cũ Celso aliisq; planè bonis authoribus dicamus purgatoria medicamenta in pestilentium febrium initiis nullo modo ægrotantibus exhibenda. Verùm de venenis quid dicemus? nunquid purgatoriis medicamentis tentanda? cũ cruda semper sint: nec aliquo modo multi ex his cõcoctionẽ admittant? Quid dicemus? illud profectò quod Gal. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus scripsit. Nempe venena purgatoriis medicamentis vt purgatoria sunt, non egere sed altero alexipharmacorum genere. Et propterea alium modum euacuationis habent; quàm is sit quo Hip. in Aph præcepit, concocta medicamento tentanda nõ cruda neq; in principiis. Quod si quandoq; remediis quæ ad venena scripserũt antiqui purgatoria mista reperiantur, ea (vt opinor) ipsis non tanquam purgatoria medicamenta sed tãquam veneris aduersantia inciderunt. Ex his itaq; quæ dicta sunt (vt disputationi nostræ tandem finem imponamus) clarissimè patere arbitror: quænam fuerit Hip. atq; Gale. de proposita quæstione sententia: ac quomodo difficultates q̃ nostræ ætatis medicos perturbant, facillimè di-
lui

lui possint. Nam optimi illi medicinæ parentes quando corpora ægrotantium ad purgationes imparata videbãt, & potissimum, si vehemens febris vnà aderat, nunquam corpora in morborum principiis nec in aliis ipsorum temporibus purgationibus tentabant. Quod si corporibus ad purgationem paratis occurrissent turgentes humores in principiis morborũ vtique purgassent: similiter & fluentes & paratos fluere ad determinatum membrum fluxionis periculosæ sistendæ ac minorandæ gratia. At quiescentes, ac membris impactos humores in morborum initiis optimi illi medici nunquam purgationibus tentarunt. Quæ omnia ex variis eorum sententiis si in vnum conferantur manifestissimè apparent. Hæc sunt optimi veritatis cultores quæ de proposita sententia post longum examen tandem assequi mihi cõcessum est. Quæ si vera sunt Deo Opt. Max. bonorum omnium donatori gratiæ reddantur, qui nobis veritatem demonstrauit. Si verò à recta veritatis via ea aberrare vobis videantur, vos omnes rogo atque obsecro vt æquo animo illa castigetis: vt errorem meum cognoscens meipsum aliquando corrigam, & ad meliora perquirenda me accingam.

TRACTATVS
De Cœna et Prandio.

VM ab antiquis medicis, & im primis ab Hippocrate & Galeno apertißimè receptum sit cœnam prandio vberiorem esse oportere, solidioréſq; in ea cibos esse capiendos, propterea medicorum quorundã audaciam non satis mirari queo, qui affirmare nõ verentur, longè salubrius esse, maiorem ciborum partem atq; solidiorem in prandio sumere, minorẽ verò, eamq; concoctu faciliorem in cœna. Quæ tamen consuetudo ab optimis illis medicinæ parentibus (vtpotè mortalibus valde nocua) semper detestata fuit. Verùm ne hæc ex mea potius sententia, quàm ex rei veritate dicere videar, antiquorum decreta, quibus ea manifestißimè comprobari possunt: hic inserere decreui: ex quibus luce clarius fiet, cœnam iuxta eorum opinionem prandio vberiorem esse oportere, atq; in ea solidiores cibos omnino esse capiendos. Sed priuſquàm ad rem ipsam deuenio, præstãtißimorum alioquin medicorum sentẽtia paucis refutanda est, qui arbitrantur cœnæ ac prandij nomẽ aliud Hippol. ac Galen. significasse quàm nobis significet: ac negant prandium apud eos fuisse cibum

qui

qui mane assumeretur: cœnam uerò qui vesperi. Aduersus quos & si sexenta (vt ita dicam) Hip. & Gal. loca adducere possum: vnum tamen solūmodo (ne in re planè manifestissima diutius quam par est morer) ex 2. de ratione victus in morbis acutis in medium afferam. Hip itaq; docens curare læsiones, quæ illis accidunt, qui præter consuetudinem prandent, hæc scribit. Conuenit autē his permutationem æqua virtute compensare. Dormire siquidem eos oportet, tanquam noctem à cœna hyeme quidem citra frigus, æstate verò citra calorem agant. Quod si dormire nequeant, plures lente ambulando absoluant circuitus, neq; stent, nihil cœnent, aut pauca & innocua, minus præterea bibant, sed meracius, & non dilucius. *Quam sententiā explicans Gal. tam apertè hos ostendit à recta veritatis via alienos, vt de hoc nemo vlterius dubitare possit. Inquit enim.* Maximè quidem is dormire eos plurimum iubet. Etsi dormire nequeunt, plures lenta ambulatione absoluant circuitus: id q; vt quamplurimi expositorum aiunt post cœnam: sed vt eorū quæ dicuntur sensus præcipit post prandium. Nam oratio hæc tanquam noctem

agant de somno meridiano nō de nocturno dici expostulat. Præterea quod continuata scriptum est serie vbi inquit. Si verò dormire nequeāt plures lente ambulando absoluant circuitus, neq; stent, nihil preterea cœnent vel pauca & innocua. Testatur Hip. velle eos à prandio dormire non à cœna. Duorum igitur alterum, aut emendanda est tanquā errati conscia scriptio atq; ita scribendum. Dormire siquidem eos oportet post prandium tāquam noctem agant, hyeme quidem citra frigus: æstate verò citra calorem, vel si seruare volumus orationem hanc, à cœna, intelligenda est, hoc pacto dictio, Dormire siquidem eos oportet vt à cœna ante dormiebant, sic & nūc post prandium tanquā noctem agant. *Ex hac Hip. ac Gale sententia certissimum est. eos prandium vocasse cibum mane: cœnam verò vesperi sumptum, sicut etiā nos soliti sumus ea appellare. At quia de nominibus laborare, (vt Gal. ait) est operam ludere, idcirco, prādij ac cœnæ nomine omissio, illud ad examen reuocemus: nunquid ex priscorum medicorum decretis uberius edere mane solidioresq; cibos capere, an vesperi conueniat. Quod quidem*

optimè

optimè explicare poterimus, si prius aperiamus quomodo in animaliũ corporibus recta alimenti dispensatio procedat. Ex hoc enim præpositæ quæstionis dissolutio ac rei veritas facillimè nobis manifestabitur. Omnibus itaq; propemodũ animalis partibus, vt tertio facultatum naturalium nos docuit Galenus, insitum quoddã est natura desiderium, ac veluti appetentia conuenientis sibi qualitatis, & quædam auersio ac veluti odium aliene. Illud quidem sequitur conuenientis rei attractio, hoc verò alienæ repulsio. Verũ cum omne quod aliquid natura attrahit, id non frustra ad se trahat, sed vsus alicuius gratia, idcirco animalium membra conuenientem sibi qualitatem attrahunt. vt ea fruantur. At id facere nequeũt nisi eam retineãt. Facultatem itaque retinendi membra habere necessum est. Sed si expetunt, & trahũt, & retinendo ac vndiq; cõstringendo fruuntur, esse vtiq; debet etiã finis fruitionis. Porro is finis est, vt eius quod in qualitate cõuenit, atq; consentit partem aliquã capiant, & in sui substãtiam transmutent. Hæc omnibus propemodũ animalis partibus insunt. At præter ea ventriculo & maximè eius partibus quæ ad orificium pertinẽt, vt quarto de vsu partium corporis humani Gal. asserit, peculiaris

quidam sensus indigentiæ & inanitionis ab ipsa natura datus est, quo ad cibum capiendum excitatur. Eo autem assumpto deinde ipsum complectitur, ac vndique cōstringit: idq́ non alia sanè de causa quàm vt vllo fruatur, eiusq́ partem in sui substantiam conuertat, Verum cum cibo non tanta cum ventriculo intercedat familiaritas, vt statim in eius substantiam conuerti poßit, ob id & panis (exempli causa) & lactuca, & beta, & cæteri cibi prius alterari postulant, quàm eorum aliqua pars in ventriculi substantiā transmutari queat. In eo igitur ciborū cōplexu innatus vētriculi calor eos in minimas partes cōminuit, ipsisq́ qualitatem quandam præbet, qua apti redduntur vt animal nutrire poßint. Quo quidem vt Gal 3. facultatum naturalium testis est, verè ciborum concoctio appellatur. Ea actione perfecta cibisq́ concoctis, ventriculus partē sibi maximè conuenientem, & necessariam pro sui alimēto, paulatim & halitus specie attrahit eamq́ in tunicis suis reponit: aliam verò tanquā onus ipsum grauans, abijcit ac deorsum trudit. Quam intestina recipiunt, eaq́ fruūtur & illius partem sibi ipsis apponunt. In transitu vero per ipsa magna alimentorum pars per vasa quæ ad ea pertinent, à iecore rapitur. Qua attracta, id

quoq; illa fruitur, ipsam vlterius alterat, & partem ei necessariã vt poßit ali, omnibus suis particulis apponit. Interim ventriculus non vacat sed quod prius sibi apposuerat id agglutinat. Post appositionem enim necessaria est (vt primo facultatum naturalium sentit Gal) quadam alimẽtorum agglutinatio. At postquam iecur (vt ad id reuertamur) partim sibi necessariam in particulis suis reposuit, quod reliquũ est à se expellit. Id per mẽbra distribuitur, quod ad se trahunt, in seipsis reponunt agglutinant, & in propriam substantiam transmutant. Verùm dum membra alimentũ attrahunt, ipsoq; fruuntur: iecur sibi prius appositum agglutinat, & ventriculus tunicis suis iam affixum in propriam substantiam conuertit. Omnem itaque (maioris perspicuitatis gratia) naturæ circa nutrimentũ operam in tria tempora (vt Gal. præcipit) cogitatione partiamur. Atq; in primo imaginemur cibum à ventriculo trahi, ab eoq; concoqui, tum ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò eius ad iecur etiam ascendere. In secundo verò, cogitemus eum ad intestina trãsire, & ad iecur trahi: ab illoq; etiam cõtineri, concoqui, & in eius particulis reponi. Hoc tempore, quo hæc in iecore fiũt, in ventriculo pars illa alimenti quæ tuni-

cis eius prius apposita fuerat, ipsis egglutinatur, Duo hæc tempora tertium tempus excipit, quo, id quod à iecore reijcitur per membra distribuitur, ab hisq; attrahitur, continetur & in singulis eorum partibus reponitur. Eo tempore, quod iecori appositum fuerat ipsi affigitur: quod verò ventriculo agglutinatum, in eius substantiam conuertitur. Et postea noui alimenti tempus aduenit, Quod si animal assumat, quo tempore id ventriculus recipit, continet, & quicquid vtile ipsi, in tunicis suis reponit, eodem iecur partibus suis iam affixum, in propriam substantiam conuertit: cætera verò membra sibi appositũ agglutinant. Quo autem tempore ventriculus nouum agglutinat alimentum, eodem iecur, illud attrahit cõtinet, & suis particulis apponit, alia verò membra ipsis prius affixum transmutãt. Et postremo quando ventriculus nouum quod ipsi prius affixum fuerat trãsmutat, tunc iecur sibi appositum agglutinat, & reliqua mẽbra illud ad se trahunt, continent, & in se ipsis reponunt. Quo maximè tempore animalia exercitare expedit, vt post exercitia commodè iterum cibos assumant. Hoc modo recta alimenti dispensatio procedit. Quã si diligenti examine perpendamus illud proculdubio nobis constabit: quod

scilic-

scilicet si incolumen vitam degere velimus, id obseruare debemus, vt eam ciborum quantitatem capiamus quæ priusquam noui alimenti tēpus adueniat à ventriculo, & iecore concocta sit & p corpus digesta, ac in mēbris reposita. Quod eo tēpore accidit quo vētriculus ciborū partem tunicis suis affixam transmutauit, ac vacuus purusq; remansit. Cū itaq; hæc sic se habeant (vt ad rem tandem deueniamus) cūq; inter cibū matutinum & vespertinum tantum temporis interponi nequeat, vt ea naturæ opera quæ dicta sunt, absoluātur: neq; ventriculus si is mane repletus fuerit, vacuus & purus vespertinum cibum recipiat: propterea cibos concoctu faciliores, & paucos mane edere debemus: vt celerrimè, tū in ventriculo, tū in iecore concoquantur: eorumq; excrementa citißimè descendāt: & vacuus purusq; ventriculus eo tempore sit, quo vespertinos cibos ingerere volumus. Quos & plures & solidiores esse hac etiam ratione opus est, quòd scilicet inter eos & matutinum cibum longius tempus interponitur, in quo possunt (etiam quòd vētriculus tūc repleatur) omnes illæ naturæ actiōes perfici. Accedit ad hoc quòd cibos illos quies sequitur & somnus, quæ ad bonā cōcoctionem in ventre & iecore potißimum, perficien-

dam, maximè conferunt. Quod respiciens Gal. 7. met. med. refectoriã victus rationẽ, is qui ualdè extenuati sunt cõuenientẽ, docẽs, hæc scribit. Quippe quod in superioribus suasimus, cum valentius alimentum vesperi exhibẽdum censuimus, id semper obseruare studebimus: vtiq; non leue percepturis commodum iis, qui ita cibãtur. Et paulo inferius. Ergo tantam exhiberi primam cibationem est rationabile, quãta priusquam secunda sumatur tota prorsus erit concocta. Id contingere valentiori alimento nõ potest. Quare primo loco leue sumẽdum is est: quo videlicet & concoquatur celerrimè, & excrementum eius descendat, & vacuus purusq; ventriculus secundum excipiat. At quoniã nõ solũ quies & somnus sed etiam longius tempus huius naturalẽ administrationem excipit, ratio est vt valentiores ciborum hoc maximè tempore offerantur. Itaq; etiam athletæ id faciunt, qui eum vsum non solum ratione inuenerunt, sed etiam lõga experientia comprobarũt. *At non immerito quispiam fortasse quæret. Quam ob causam cibus vespertinus quoniã eum sequitur quies & somnus vberior matutino*

no esse debet? Quam ob causam? Nempe quia in quiete & somno meliores cōcoctiones fiūt quā in motu & vigiliis: ob id quando corpus moueri necessarium est, aut vigilare, minus viscera repleta esse expedit, cùm verò quiescendū & dormiendum magis, quoniam optimè tunc in visceribus res concoguuntur. Nā eo tempore quo animalis facultas (facultatem animalem intelligo, quæ est principiū sensus & motus secundum electionem) est in opere, naturalis altrixq́ imbecilliter operatur: & contra, ea scilicet quiescente hac maximè munere suo fungitur. Cum igitur in animalium quiete animalis facultas ocietur, idcirco altricem eo tempore maxime operari dicendū est. Ergo & validissimè concoquere. Quo factum est vt Hip. quarto de ratione victus in morbis acutis (dum docet quomodo humores bene concoqui possint) præceperit vt corpus quiescere permitamus. Quod Gal. explicās, hoc alimentorum quoq́ concoctioni valde conferre, iis verbis nos docuit. Natura igitur assumpto in ventrē deuoratóque alimento, à cæteris quidem motionibus cessare debet, vt soli quod concoquendis cibis deputatum sit operi vacet. *Magis ergo ventres repleri debēt quando corpus post assumptum cibum quiescere*

quam

quam quando moueri oportet: cùm eo tempore naturalis facultas melius operetur & cõcoquat. Similiter quando animal dormit copiosiora alimenta in visceribus id continere operepratium est, quàm eo tempore quo vigilat. Cum enim calor innatus, in somno interiora petat in visceribusq́ maximè augeatur: contra verò in vigilijs extra feratur, in extremisque partibus vigeat: quis quæso vnquam inficias eat in somno meliores concoctiones fieri quàm in vigilijs. Quod cum sit: plurimo itaq; alimento in somno egent. Qua ratione ipse quoq; Hip. motus, prima apho. parte hanc sententiam scripsit. Ventres hyeme & Vere natura callidissimi, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tũc calor innatus plurimus est: vnde & pluribus egent alimentis. Indicio sunt ætates & athletæ. *Si hæc Hip. ratio verè ostendit, hyeme ventres copiosiora alimẽta postulare, quam æstate: ea etiam demonstrabit ventres in somno pluribus alimentis egere, quàm vigilijs. Nam vna ex causis, quas affert Hip. cur hyeme magis quàm æstate ventres pluribus alimẽtis egeant, est somnnũ longitudo. At si magis in vigilijs (vt isti opinantur) ventres replere melius est quàm*

in

in somno, profectò non quo tempore somni longissimi, copiosiora alimenta essent sumenda, sed cõtra potius, eo nempe tempore quo vigiliæ somnos excedunt q̃ æstatis tempore accidit Hip. itaque in præposito Aph. deceptionem eam cõmisisset quam Aristoteles 1. Sophisticorum elenchorum, deceptionem non causæ, vt causa appellare consueuit. Accedit ad hoc q̃ sententia illa, paucis mutatis, somno optime accommodari potest, idq; de ipso demonstrare, q̃ ab Hip. de hyeme & vere ostensum est. Nam si loco dictionis (hyeme & vere) dictionem hanc (in somno) Aph. adaptemus, vera etiam eius sententia talis erit. Ventres in somno natura calidissimi. Quare per id tempus alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus est: vnde & pluribus egẽt alimentis. Indicio sunt æstates & athletæ. Verùm qui aliter quàm nos sentiunt, nostram hanc sententiam ab Hip. Aphor. longè differre contendent: nullamq; esse conuenientiã inter somnum & hyemem asseuerabunt, vt qua ratione ab Hip. scriptum est, ventres hyeme plurimis alimentis egere, eadem, dicere valeamus idem ipsis in somno cõtingere. At boni viri quã nam causam tradidit Hip. qua hyeme ventres plurimis alimentis egere comprobetur? Nullam

certè aliam quàm hac: quia videlicet calor innatus interiora tunc petens, & in profundum secedēs, calidiora viscera efficit, & propterea validius alimenta concoquere possunt, quā æstate: in quo calor innatus ad exteriora fertur, vētresq; frigidiores remanent. Sed nonne hoc idē in somno & vigilijs euenit? Nonne calor in somno interiora, in vigilijs verò exteriora petit? Hoc tā apertè ab Hip. 6. de vulgaribus morbis parte 4. concessum est, vt nihil clarius dici aut excogitari posit. Euidenter (enim ait) vigilans calidior exterius: interius autem frigidior dormiēs contrario, calidior videlicet interius: exterius verò frigidior: cui experiētia quoq; attestari videtur. Nam vt eam sententiam exponens Gal. inquit. Dormientes tum pluribus stragulis, vestibus, & capitis egent tegumento, si frigidus vt hyberno tempore quo circūfunditur aër sit. Atqui interdiu vigilantes hæc non requirunt. *Quinetiam maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esset testatur. Sicut itaq; innatus calor hyeme ad interiora vergit, æstate verò ad exteriora, ita in somno interiora petit, exteriora verò in vigilijs. Quamobrē in somno pariter & hyeme ventres calidiores esse, æstate verò & in vigilijs*

giliȳs frigidiores necessum est. Quemadmodum ergo imbecillior est concoctio æstate q̃ hyeme, & propterea tunc ventres minus replere expedit, ita & in vigiliȳs ventres imbecillius concoquere dicendum est, quàm in somno. Quo fit vt eo tempore minus etiam repleri debeant q̃ eo, quo somnus iam instat Quod idem quoq; Gal 4 parte sexti de vulgaribus morbis vbi sententiam Hip. dicens. Aqua edax vigilia edax, *exponit nos docuit hunc in modum scribens.* De hac etenim olim sicut & de somno notitiã habuistis. Concoquit planè somnus vt potè calido tunc interiora petente: dissipat vigilia insito calido dum exterius emicat secũ haud exiguas corporeæ substantiæ particulas educente. *Igitur propterea aqua & vigilia edaces dictæ sunt. Hoc idem 5. eiusdem lib. parte nobis indicauit, hæc dicens.* Num igitur satius fortasse est hoc modo legere (labor articulis & carnibus) deinde ab alio principio (cibus & somnus visceribus) vt oratio eiusmodi sit. Exercitatio quidem articulis & carnibus vtilitatem præbet, cibus verò & somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum vergente vt ipse tradidit & escarum concoctiones meliores

fiunt: & tunc viſcera nutriuntur. At in vigilia naturali calore ad cutem profuſo viſcera ſe ipſis frigidiora euadunt, & quæ ipſis in ſomnis inerant hæc extremis omnibuſq; extrinſecis membris in vigilia. *Quid clarius dici, aut excogitari poteſt? Igitur ſomno cum hyeme conuenit ꝙ in vtriſq; calor innatus interiora petens, calidiora viſcera reddit, & validiora ad concoctiones perficiendas: contra verò æſtate & in vigilijs. At id cauſa eſt, vt hyeme validiora alimenta ſumere debeamus, vberiuſq; edere q̃ æſtate, vt Hip. dicebat: hac itaque cauſa quoq; iure optimo dici debet, vt cibos vberius veſperi capiamus, ventreſq; magis repleamus, accedente ſomno, q̃ mane inſtantibus vigilijs. Hanc ſomni ad hyemem proportionem 6. de vulgaribus morbis parte quarta nobis declarat Gal. in iam adductæ ſententiæ expoſitione, quæ talis erat.* Euidenter vigilans calidior exterius, interius autem frigidior, & contra, *dum inquit.* Et concoctiones in dormientibus efficacius quàm in vigilantibus fieri non ſolùm in ventriculo comeſtorum ciborum, verùm etiam humorum in Iecore & venis corporis, abditas ſedes in dormientibus calidiores effici ſignum eſt: cū

à nobis

à nobis conceſſum & ſupra oſtenſum ſit, omnium in corpore concoctionum ingenitum calorem pręcipuum eſſe opificem. *Ita ſanè & in libris Aph. memoriæ prodidit de ætatibus, tēporibus, exercitationibusq́ vbi habet.* Ventres hyeme & vere natura calidiſſimi ſunt & ſomni longiſſimi. His igitur temporibus plura alimenta danda ſunt: ſiquidem inſitus calor multus: pluri ergo indiget eſca. Iudicio ſunt ætates & athletæ. *In hiſce quidem verbis breuiter de ætatibus locutus eſt: in altero Aphor. latius atq; ideo clarius, ita inquiens.* Creſcentia corpora plurimum habent inſiti calidi, plurimum igitur requirunt alimentum. Sin minus corpus digeritur, ſenibus verò exiguus calor ineſt, idcirco paucis fomentis egent. Secū dum ætates quidem haud intro foraſque ingenito calore migrante, ſed temporis progreſſu ſenilis ætas omnium frigidiſſima efficitur. At hyeme calore ad penitiora ſe condente, ventriculus quidem, & reliqua viſcera calidiora, ſubcutaneæ verò partes frigidiores redduntur. *Et quæ deinceps. Ex quibus mehercle verbis vnicuique in promptu eſt videre quod hyemi proportione hac*

respondēt corpora nempe quæ crescunt, quæ exercitātur & somnus. Nam sicut in hyeme quia calor innatus plurimus est, propterea plurimo alimento viscera egent, ita & corpora quæ crescunt, & quæ exercitantur ob innati caloris abūdantiam plurimum postulant alimentum. At si hæc ita se habent id longè magis de somno dicendum, qui hyeme maximè assimilatur: cùm in eo quemadmodum etiam in hyeme calor ad interiora secedat, & propterea viscera calidiora reddantur. Quod de ætatibus & athletis dicēdum non est, vt præposita Gal. sententia, satis apertè indicat. Verùm (vt intelligo) ex oppositæ partis fautoribus quāplures sunt, qui & si his & similibus rationibus manus præbent: & fatentur vel inuiti salubrius esse cum animal incolume degit, vesperi copiosiora ipsi alimenta præbere quàm manè, per horti tamē posticum (vt aiunt) subterfugere conantur: dicentes hoc in ijs qui à grauedine & catarrho tenentur minimè verū esse. Quod quidem satis apparente ratione (falsa tamen) ostendere nituntur. Atq; imprimis (inquiunt) cum grauedines & catarrhi nocte maximè vigeant, idcirco eorum qui ab eiusmodi morbis molestātur modicus esse debet cibus vespertinus, quem nox sequitur. Accedit ad hoc

quod

quod in somno maximè vapores ad caput deferuntur, ex quibus grauedines & catarrhi magnopere generãtur: vesperi itaq; moderatè ventres replere expedit ne vaporum tanta copia ad caput ascendat, quanta à multitudine ciborum eleuari solet. At si matutinus cibus vberior sumatur, grauedine & catarrho laborantibus nihil aut parum incommodi hoc afferet, cũ illum sequãtur vigiliæ: in quibus morbi illi, minus infensi sunt: ac pauciores vapores caput petunt q̃ in somno. Sed (eorum pace dictum sit) ab ipsa veritate sunt alienissimi. Nam primo cum hyeme pituita catarrhi & grauedines maximè vigẽt, cur itaq; Hip. (ne à proposito Apho. recedamus) præcipit vt eo tempore magis q̃ æstate ventres repleantur? Huic quæstioni si aliquam adducãt hi, solutionem eadem & nos ipsorum obiecti diluemus. At quam aliam meliorem afferre poterunt, illa quam Gal. 1. de natura humana nobis tradidit? Eã itaq; in mediũ adducamus vt q̃tũ hi ab eius mente deficiãt clarissimè pateat. Gal. igitur quandã sententiã Hip. explicans hæc est. Ineunte hyeme bilis: quia iam refrigescit decrescit, & pituita de integro augetur tũ à frequentibus pluuijs, tum ab noctium longitudine. *Quærit quomodo pituita, quæ*

frigida & humida est, non tēperata veluti sanguis, dicatur in hyeme augeri: cū ea sententia in Aph. scripta sit. Ventres hyeme & vere natura calidissimi & somni longissimi. His igitur temporibus alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim calor innatus multus est: nutrimentum ergo plenius requirit indicio sunt ætates & athletæ. Et rursus alia quæ ait. Aestate & autunno cibos difficillimè ferunt: hyeme verò facillime, medium locū ver habet. *Si alimentū melius hyeme q̄ alijs tēporibus concoquitur quoniam vētres calidiores: cōuenire itaq; videtur vt sanguis potius q̄ pituita augeatur: aut si hæc magis eo tpe crescit, minor vtiq; cuborū copia tūc esset sumēda. Quo igitur modo scrupulus hic explicabitur? Huic q̄stioni satisfaciēs Gal. hæc ait.* Dicam quod sentio. Sunt quidem calidissimi hyeme naturali calore vētriculi, hoc est, tempatissimi, sed corporis partes è diuerso refrigerātur hyeme ipseq; adeò venter quibusdam, aut ex itinere, aut ob vestium inopiā, aut eiuscemodi quippiam. Omnis igitur ambientis aëris frigiditas in corpus penitissime se insinuat: quibusdā verò ad ventris vsque regionem penetrat,

vt dictum est. Itaq; vt perfecti rectè sint in ventriculo sumpti cibi, in lecore certe dũ mutantur nõ absolutam assequuntur sanguificationis (vt sic dicam) cultum. Sed ali qua in eo offensa existit. Quo minus totius corporis venę mutãt illos refrigeratę. Huc accedit ciborum multitudo qui hyeme sumuntur: quibus qualitates quoque sunt pituitosiores. *Et quæ deinceps. Ex quibus proculdubio constat hyeme pituitam potius augeri in extimis corporis partibus q̃ intimus: & ex indebito potius regimine in 6. rebus, quas nõ naturales appellant q̃ temporis ratione, quo profecto tempore vt 1. Aph. parte dicit Gale. & cõcoctiones & sanguificationes, & nutritiones meliores fiunt q̃ alijs temporibus. At cũ nox (vt ad propositum redeamus) hyeme proportione respondeat eodẽ Gal. 1. in 6. de vulg morbis cõmentario testãte: propterea pituita catarrhi grauedines & similia non noctis ratione augebuntur: sed eadẽ qua Gal. dicebat hac hyeme maximè fieri, nẽpe ob vestiũ inopiã, qbus occurere vehemẽti aëris frigiditati neqmus: ne exteriores partes valdè refrigeret: aut ob pituitosi vaporisq́; alicuius cibi esum aut vita genus aut eiusmodi qppiam. At si aëris ambientis vehemẽti frigidita-*

ti occurramus, cibosq́ edamus qui nullo modo aut parum sint (vt sic dicam) vaporosi, & eorũ esum (moderata interposita vigilia) sequatur somnus: qua tunc ratione magis nocte quàm die grauedines & catarrhi generabũtur? Quia (inquiunt ij) ex maiori ciborum quantitate vesperi sumpta, maior quoq; vaporum copia ad caput feretur in somno, quàm si in vigilijs eadem sumpta fuerit. Sed si hoc ipsis non admiserimus quanam ratione id vnquam probabunt? certe nulla cùm eius rei nulla probabilis ratio afferre poßit. Nam cùm in somno optimè concoctiones procedant: in vigilijs verò imperfectiores sint vt supra ostensum est: ob id si æqualiter, ne dicã magis ventres in vigilijs & in somno repleantur, eaq́; in ipsis continebuntur dum animal vigilabit, imperfectè concoquantur & cruda remanebũt. Ex cruditatibus verò maximè caput repleri: & ijs quidem vaporibus ex quibus facillimè catarrhi & grauedines generantur, quis dubitare potest? cum ab omnibus planè bonis medicinæ autoribus id apertißimè cõceßum sit? Accedit ad hoc quod vapores si qui ad caput ferãtur in somno, melius ab eius virtute naturali concoqui poterunt, quàm illi qui in vigilijs illud petent. Nã vt dictum est, quiescente virtute animali, naturalis

turalis melius operari suoq; munere fungi potest quã eo tempore quo illa est in opere. Quinimmo vt primo de symptomatum causis declarat Gal. conuenire videtur, vt post vigilias cerebrũ moderata humiditate ciborum repleatur. Nã id in multo negotio fatigatum, & siccatum ea procul dubio indiget. Cũ verò animal vigilare oportet ea non opus est humiditate. Propterea modica ciborum quãtitas tunc sumi debet: ne illa humiditate cerebrum repleatur quando minimè expedit, eoq; tẽpore quo naturalis facultas ab animalis opere impedita, imbecillimè operari, ac cõcoquere potest. Quo fit vt cruda in cerebro remanens, tãdem accedente aëre noctis frigido, in catarrhũ & grauedinem cõuertatur. Quod multis imponit, credẽtibus ob noturnũ cibũ ea prouenire. Maior itaq; ciborũ copia in animalibus etiã qua à catarrho & grauedine affliguntur, vesperi cõuenit quàm mane. Cauendum tamen est, ne eorum ventres immodicè vesperi quoque repleamus, eosq; cibos ipsis exhibeamus, q ex sui natura caput tentant: qbus & catarrhi & grauedines, & cateri capitis morbi plurimum augeri solent: non autem à maiore ciborũ copia vesperi magis quã mane sumpta, modo illa nõ immoderata sit. Nã siue mane, siue vesperi nimiũ

ventres repleamus, his pfecto maximè officiet qui dictis morbis laborant. Ex hoc enim caput nimiũ repleri certißimum est. Quod respiciens Gal. in documẽto p puero morbo comitiali laborãte immodicas ventris repletiones vetuit, maiorem tamen ciborũ partẽ solidioremq; in cœna exhibendã præcipit. Ait enim. Post hæc aũt ad prandiũ eat & prius quippiã ex his q̃ ventrem molliunt assumat, vel holus, vel salsamentũ, vel ptisanã, vel oliuas, cum tertia panis parte: reliquas verò duas in cœnæ tẽpus seponat, cũ valentioribus obsonijs. *Si in hoc morbo, in quo nõ minus q̃ in grauedine & catarrho timendæ sunt euaporationes ad caput (quas isti nocte & in somno fieri dicũt) Gal. vberiorem cœnã prãdio pcipit, cur itaq; nos hoc in catarrho & grauedine verebimur? Cur in ijs morbis minorẽ ciborũ copiam vesperi exhibebimus q̃ mane? Certè nimia ventris repletio & mane & vesperi fugienda est, vt concoctiones rectius pcedant, minor tamẽ ciborũ quantitas, & cõcoctu facilior mane sumenda, vt Gal. dicebat. Hæc itaq; cũ sic se habeãt iure optimo Auicẽnæ sententia 1 fen. 3 canonis est castiganda: q̃ in epilepsiæ curatione ab eo scripta est.* Et ille (*inquit*) cuius cõsuetudo nõ tollerat vt semel

refi-

reficiatur diuidat cibum suum q̄ sit minus saturitate in tres partes. *Hucusq; fortasse sententia Auicennæ rectè se habet, & Gal. decretis consentit. Sed q̄ sequitur Gal. penitus aduersatur: ait enim.* Et sumat duas tertias in prandio, & tertiā eius in cœna. *Mirū pfectò esset Auicen. tam apertè à Gal. dissentire absq; eo q̄ illius nullo modo meminerit à quo totā eā sententiam transumpsisse videtur. Meo itaq; piculo iurarē, aut Auicen. malè illa verba ex eo documēto transtulisse, aut praue ab ijs q Auicen. latinitate donarūt fuisse interpretata. Verū quomodocunq; res se habeat à medicorū principe Gal. (vt ipsissimet Auicen. verbis vtar) ipsaq; veritate recedere nō debemus: sed id tanq̄ verissimū affirmare, longè videlicet salubrius esse, vesperi plura ac validiora alimēta sumere q̄ manè. Qđ cū ita sit, tū etiā amplitudinem hortarer vt cōsuetudine illa) q̄ ei summopere officit) derelicta meliorem cōplectatur. Id tamen illico faciendū & repentè nō existimo, sed paulatim. Repentinæ enim cōsuetudinū mutationes, semp praue sunt. Quod Deus Op. Max. nobis cōcedere dignetur.*

FINIS.

